Seuerini Boetii

DE DIFFERENTIIS Topicis libri quatuor.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS.
Ex officina Roberti Stephani.
M.D.XXXIIII.

Seuerini Boetii
DE DIFFERENTIIS Topicis liber primus.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

OMnis ratio diſſerendi (quam logicen Peripatetici veteres appellauere) in duas diſtribuitur partes: vnā inueniendi, alteram iudicandi. Et ea quidem pars, quæ iudicium purgat, atque inſtruit: ab illis analytice vocata eſt, à nobis poteſt reſolutoria nuncupari. Ea vero quæ inueniēdi facultatē ſubminiſtrat, à Græcis topice, à nobis localis dicitur. ac die illa quidē parte, quæ iudicādi magiſtra eſt, aliàs diſputabitur: nunc vero cōſilium eſt aperire qui ſint loci, & quæ eorū differentiæ, & qui etiam quibus apti ſint ſyllogiſmis. Nec id ſimpliciter atque vniformiter videtur eſſe faciendum, verum duplex eſt tradenda partitio: vna quidem à Græcis voluminibus eruta, altera vero ex Marci Tullii Topicis ſumpta. Atque in his illud ad perfectionem ſpeculationis eſt aſtruēdum: vt quibus vtraq; modis diuiſio differat, quibúſque conueniat explicetur, quóve modo altera alteram viciſſim poſſit includere. &

nunc quidem non in ſingulis immorabimur: ſed de tota diuiſione cõmuniter diſſeremus. Locorum tantũ ex quibus argumenta naſcuntur: diffinitiones, exempla, differẽtiáſque colligẽtes. ſingula vero pro qualitate operis diligẽtius in his octo voluminibus expedita ſunt: quibus Ariſtotelis Topica in latinã vertimus orationẽ. vel his ſeptẽ quib' Marci Tullii Topicis lucem plenæ expoſitionis infudimus. Illic igitur cuncta ſunt propriis atque enodatis partibus expedita. hic vero quæ alias per membra patefacta ſunt, communi ſpeculatione tractantur. Nec dialecticos ſolum locos, ſed etiam rhetoricos. quóve hi inter ſe atque à dialecticis differant: cura eſt exequendi, vt omnibus vndique locis plena conſyderatione propoſitis, eorúmq; differẽtiis inter ſe & cõmunitatibus pernotatis, & argumẽtorũ copia compararetur, & locorum clara poſſit eſſe diſtinctio. Vt igitur cũcta perſpicuis rationibus conſtent, paulo altius ordiendum eſt.

P Ropoſitio, eſt oratio verum falſúmve ſignificãs. vt ſi quis dicat cælum eſſe volubile: hæc & enuntiatio, & proloquium nuncupatur. Quæſtio vero eſt in dubitationem ambiguitatémque adducta propoſitio. vt ſi quis quærat, an cælum ſit volubile. Concluſio, eſt argumentis approbata propoſitio. vt ſi quis cælũ ab aliis rebus pro-

bet eſſe volubile. Enuntiatio quippe ſiue ſui tantũ cauſſa dicitur, ſiue ad aliud afferatur approbãdum: propoſitio eſt. ſi de ipſa quæratur: quæſtio eſt. ſi ipſa eſt approbata: cõcluſio eſt. Idem igitur eſt propoſitio, quæſtio, & cõcluſio: ſed differunt modo ſupradicto. Argumentum, eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. nõ vero idem eſt argumentum, & argumentatio. Nam vis ſententiæ ratióque, ea quæ clauditur oratione, cum aliquid probatur: ambiguũ argumentum vocatur. Ipſa vero argumenti elocutio: argumentatio dicitur. quo fit vt argumentum quidem, virtus & mens argumentationis ſit atque ſententia. Argumentatio vero argumenti per orationẽ explicatio. Locus autem ſedes argumẽti, vel id vnde ad propoſitam quæſtionem conueniens trahitur argumẽtum. Quæ cum ita ſint, ſingulorum natura diligentius tractanda eſt: eorúmque per ſpecies ac membra figuráſque diuiſio facienda eſt: ac prius de propoſitione dicendum eſt. Hanc eſſe diximus orationem verum vel mendacium cõtinentem. Huius duæ ſunt ſpecies: affirmatio vna, altera vero negatio. Affirmatio, vt ſi quis ſic efferat: cælum eſſe volubile. Negatio, ſi quis ita pronuntiet: cælum volubile non eſſe. Harum vero aliæ ſunt vniuerſales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares. vniuerſales, vt ſi quis ita proponat: omnis

homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. particulares vero vt ſi quis hoc modo dicat: quidam homo iuſtus eſt, quidā homo iuſtus non eſt. Indefinitæ hoc modo: homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. ſingulares vero quæ indiuiduū, aut quid ſingulare proponūt: vt Cato iuſtus eſt, Cato iuſt⁹ nō eſt. etenim Cato indiuiduus eſt, ac ſingularis. Harū vero alias prædicatiuas: alias cōditionales. Prædicatiuæ ſunt quæ ſimpliciter proponūtur, id eſt, quib⁹ nulla vis conditionis adiūgitur: vt ſi quis cælum eſſe volubile ſimpliciter dicat. at ſi conditio huic copuletur: fit ex duab⁹ propoſitionibus vna cōditionalis hoc modo: cælū ſi rotūdum eſt, volubile eſt. Id enim conditio hæc efficit: vt ita demum cælū volubile eſſe intelligatur, ſi ſit rotūdum. Quoniam igitur aliæ propoſitiones prædicatiuæ ſunt, aliæ conditionales: prædicatiuarum partes terminos appellamus. hi ſunt prædicatus, terminus, & ſubiect⁹. Terminos autem verba voco, & nomina: quibus propoſitio connectitur. vt in ea propoſitione qua dicimus, homo iuſtus eſt: hæc duo nomina, id eſt iuſtus & homo, propoſitionis partes vocamus. eaſdē etiā terminos dicimus: quorum quidem alter ſubiectus eſt, alter prædicatus. ſubiectus eſt terminus qui minor eſt: prædicatus vero qui maior eſt. vt in ea propoſitione qua dicitur homo iuſtus eſt: homo qui-

dem minus eſt, quàm iuſtum. Non enim in ſolo homine eſſe poteſt iuſtitia: verum etiam in incorporeis ſubſtantiis diuiniſque. atque ideo maior eſt terminus iuſtus: homo vero minor. quo fit vt homo quidem ſubiectus terminus ſit, iuſtus vero prædicatus. Quoniam vero huiuſmodi propoſitiones ſimplices alterum habent prædicatum terminum, alterũ vero ſubiectum: à maioris priuilegio partis prædicatiua propoſitio vocata eſt. ſæpe autem euenit, vt hi termini ſibiinuicem inueniantur æquales hoc modo: homo, riſibile eſt. homo nanque & riſibile: vterque ſibi æquus eſt terminus. Nam neque riſibile vltra hominem porrigitur: neque homo vltra riſibile. ſed in his neceſſe eſt hoc euenire: vt ſi quidem inæquales termini ſint, maior ſemper de ſubiecto prædicetur. ſi vero æquales: vterque conuerſa prædicatione de ſe dicatur. vt vero minor de maiori prædicetur: in nulla propoſitione contingit. Fieri autem poteſt vt propoſitionum partes, quas terminos dicimus: non ſolum in nominibus, verum in orationibus inueniantur. Nam ſæpe oratio, de oratione prædicatur, hoc modo: Socrates cum Platone & diſcipulis de philoſophiæ ratione pertractat. hæc quippe oratio quæ eſt, cum Platone & diſcipulis, ſubiecta eſt: illa vero quæ eſt, de philoſophiæ ratione pertractat, prædicatur. Rurſus

aliquando nomen ſubiectum eſt: oratio prædicatum, hoc modo: Socrates de philoſophiæ ratione pertractat. hic enim Socrates ſubiectus ſolus eſt: oratio vero, qua dicimus, de philoſophiæ ratione pertractat, prædicatur. Euenit etiam vt ſupponatur oratio: & ſimplex vocabulum prædicetur, hoc modo: ſimilitudo cũ ſuperis diuiniſque ſubſtantiis iuſtitia eſt. hæc enim oratio, per quã profertur ſimilitudo, cũ ſuperis diuiniſque ſubſtantiis ſubiicitur: iuſtitia vero prædicatur. ſed de huiuſmodi propoſitionibus, in iis commentariis, quos in περὶ ἑρμηνείας Ariſtotelis libro conſcripſimus, diligentius diſſeruimus. Conditionalium vero propoſitionum, quas Græci hypotheticas vocãt, partes ſunt ſimplices propoſitiones. quare propoſitionis hypotheticæ pars quidem ea, quæ prius dicitur, antecedens: quæ poſterius, conſequens appellatur. vt in hac propoſitione quæ dicit, ſi cælum rotũdum eſt, volubile eſt: rotũdum eſſe antecedit, volubile eſſe cõſequitur. Harum quoque aliæ ſimplices cõditionales: aliæ vero cõiunctæ. Simplices ſunt quæ prædicatiuas habent propoſitiones in partibus, vt ea eſt quam ſuperius diximus: ſi cælum rotundum eſt, volubile eſt. Rotundum eſt enim, & volubile eſt: vtræque diuiſæ ac ſigillatim intellectæ, prædicatiuæ ſunt. Coniunctarum vero multiplex differentia eſt: de

quibus in his voluminibus diligẽtiſſime perſpeximus, quæ de hypotheticis compoſuimus ſyllogiſmis. Simplicium vero hypotheticarum propoſitionum quatuor ſunt differẽtiæ. Aut enim ex duabus affirmatiuis categoricis conſtant:vt ſi rotundum eſt,volubile eſt: vtraque enim affirmatiua eſt. Aut ex duabus negatiuis:vt ſi cælum rotundum non eſt,volubile non eſt. Nam rotundum non eſſe,& volubile non eſſe, vtræque negationes ſunt. Aut ex affirmatiua & negatiua : vt ſi quadratũ eſt, volubile non eſt. quadratum enim eſſe affirmatio eſt: volubile nõ eſſe,negatio eſt. Aut ex negatiua & affirmatiua: vt ſi rotundum non eſt,ſtabile eſt. rotundum non eſſe,negatio eſt: ſtabile vero eſſe, affirmatio. Propoſitionũ quoque aliæ ſunt per ſe notæ, & quarum probatio nequeat inueniri : aliæ quas tametſi animus audientis probet,eíſque conſentiat: tamẽ poſſunt aliis ſuperioribus approbari. & illæ quidem quarum probatio nulla eſt, maximæ ac principales vocantur: quòd his illas neceſſe eſt approbari,quæ vt demonſtrari valeát, non recuſant. Eſt autẽ maxima propoſitio, vt hæc ſi de æqualibus æqualia demas,æqualia quæ relinquuntur,ſunt. Ita enim hoc per ſe notum eſt:vt aliud notius quo probari valeat,nõ poſſit eſſe. quæ præpoſitiones cum fidem ſui natura gerant: non ſolum alieno ad fidem non

egent adiumẽto, verum cæteris quoque, probationis ſolent eſſe principiũ. Igitur per ſe notæ propoſitiones, quib' nihil eſt notius: indemonſtrabiles, ac maximæ & principales vocãtur. quæ vero quãuis auditoris iudicio cõprobentur, habẽt tamẽ aliquid notius naturaliter; ex quo ſi de eis fiat quæſtio, velut ex alieno fidẽ capiãt: hæ demonſtrabiles ac minores poſterioréſq; dicũtur. Et de propoſitionibus quidẽ iſta ſufficiãt. Quæſtio vero dubitabilis eſt propoſitio, in qua neceſſe eſt eadẽ fere omnia cõſyderari, quæ dudum in propoſitione dicta ſunt. Aliæ nanque ſunt ſimplices, aliæ compoſitæ. Simplices, vt eæ quæ ex ſimplici propoſitione deſcẽdunt hoc modo: vt ſi quæratur, an ſit cælum volubile. hæc enim ab ea venit propoſitione, quæ dicit eſſe cælum volubile. at ſi ex conditionali compoſita propoſitione principiũ ſumat: ipſa erit conditionalis atque compoſita, hoc modo: an ſi cælum rotundum eſt, volubile eſt? hæc nanque à conditionali propoſitione ſumpſit initiũ, quæ eſt: ſi cælum rotundum eſt: volubile eſt. Et quæſtio ergo alia quidem prædicatiua eſt, alia cõditionalis. quo fit vt eædem ſint partes quoque quæſtionis, quæ dudũ eſſe dicta ſunt propoſitionis. Prædicatiuæ igitur quæſtiones habẽt terminũ prædicatum atque ſubiectum: vt in ea qua dubitatur, an cælum ſit volubile. Nam volubile præ-

dicatur:cælum vero ſubiectũ eſt. Maior enim eſt terminus volubile,quàm cælũ:neque enim ſolum cælum volubile dici poteſt. quæ vero cõiuncta eſt quæſtio,habebit partes:quod antecedit,& quod ſequitur.vt in ea quæ dicit, an ſi cælum rotundum eſt,volubile eſt: antecedit quidẽ rotundũ eſſe,ſequitur vero volubile eſſe.quæ cum ita ſint: in prædicatiua ſola quæſtione dubitatur,an ſubiecto termino prædicatus inhæreat. In hypotheticis vero quæſtionibus id tantũ quæritur: an illá rem quæ præcedit, comitetur id quod ſequens eſſe proponitur. Omnia vero quæ de prædicatiuis propoſitionib⁹ dicta ſũt,id eſt,quòd aliæ vniuerſales, aliæ particulares,aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares:eadẽ dici etiã in prædicatiua quæſtione cõuenit. hoc enim tantũ quæſtio à propoſitione diuerſa eſt:quòd propoſitio vel enũtiatiua ſimpliciter,vel aliud probás,oratio eſt verũ,falſũve ſignificans. quæſtio vero cum ſit ipſa quidem oratio, tamen eſt dubitabilis propoſitio. Addita igitur dubitatione,quæ in propoſitione conſyderantur: eadem etiam conuenit in quæſtione tractari. Quæſtionis autem duæ ſunt ſpecies: vna quæ dicitur à dialecticis theſis. hæc huiuſmodi eſt, quæ de re,cæteris circunſtantiis nuda, quærat ac diſſerat: quales à dialecticis maxime ad diſputationẽ ſumũtur. vt voluptáſne ſummum bonum ſit, ducendá-

nevxor? hæc à nobis propoſitio, vel propoſitum dicitur. Altera vero eſt, quæ vocatur à Græcis hypotheſis, à nobis dicitur cauſa: hæc quæſtio eſt perſonis, temporibus, factis, cæteríſque circunſtantiis implicita. ea eſt huiuſmodi: Iuréne Cicero in exilium dubio R.P. tempore detrudatur: quia iniuſſu Romani populi ciues Romanos necauerit. Huius autem duplicis quæſtionis ſubdiuiſiones alias eſſe neceſſe eſt: & theſis quidem philoſophis, hypotheſis vero oratoribus attributa eſt. ſed eius quidem quæſtionis, quæ eſt hypotheſis, poſterius diuiſiones dabo. Nunc vero de theſeos diuiſione pertractabo, quæ in quatuor diuiditur ſpecies. In omni enim dialectica quæſtione prædicatiua, dubitatur an ei quod ſubiectũ eſt, id quod prædicatur, inhæreat. Cum vero aliquid alicui ineſſe proponitur: id aut maius erit eo, de quo prædicatur, eíque ſubſtantialiter ineſſe contenditur. aut maius quidem eo erit: ſed nō de eius ſubſtantia prædicabitur. aut ei erit æquale: & in ſubſtantia prædicabitur. aut ei erit æquale, & minime eius ſubſtantiam cōtinebit. Nam vt id quod minus eſt de eo quod maius eſt, prædicemus: fieri non poteſt. ſed ſi tale eſt, quod in quæſtione proponitur vt ſubiecto ſit maius, & de ſubiecti ſubſtantia prædicetur: erit genus. omne enim genus eſt maius eo de quo prædicatur: & de ſubſtantia eius dicitur,

vt animal hominis. At ſi maius quidē fuerit, ſed minime de ſubſtantia eius prædicetur: erit accidēs, vt album homini. quod ſi æquale quidem ſit, ſed ſubſtātiale: ſubiecti erit diffinitio, vt animal rationale mortale homini. hæc nanque cōuertitur: & ſubiecti, id eſt hominis ſubſtantiam monſtrat. quod ſi æquale quidē ſit, ſed à ratione ſubſtātiæ ſeiunctū: erit propriū, vt riſibile homini. Itaque dialecticæ ſimplices quæſtiones: aut de genere, aut de accidēte, aut de diffinitione, aut de proprio ſunt. poſſunt vero fieri etiam de differentia, cum quæritur cæleſtia corpora an rationalia ſint nécne. vel cū dubitatur, eáne ſit tyranni ac principis differentia, quòd hic de legibus ſumpſit imperiū: ille violenta dominatione populum premit. ſed tantundē eſt de differentia quærere, quantum ſi de genere dubitetur. aut enim conſtitutiua erit differentia, aut diuiſibilis. ſed ſi conſtitutiua fuerit, quaſi generis obtinet locum, vt rationabilitas homini. vel ſi ratione degunt cæleſtia corpora: cæleſtibus quoque corporibus. At ſi diuiſibilis: velut ſpecies conſyderatur. omnis enim ſpecies, cum diuiſibili differētia eſt. quòd ſi differentia nunc quidem generis, nunc vero loco ſpeciei eſt: ambigi non poteſt, cū de ea quæritur, de genere dubitari. Accidere vero poteſt, vt aliquid in certamē comparatione ducatur: velut cum ambigitur, an

melior ſit fortitudo iuſtitia. Sed hæc quæſtio in accidentis neceſſe eſt dubitatione ponatur. Nanque ad comparationẽ, nihil niſi accidens venit: hoc enim ſolũ recipit magis & minus.

Rurſus poteſt fieri de eo quod eſt idem certamẽ: vt an idem ſit vtile, quod honeſtum. ſed hæc quæſtio diffinitioni eſt aggregãda. Quarum enim rerũ eadem eſt diffinitio: ipſæ quoque ſunt eædem. quarum vero diuerſa ſubſtãtiæ ratio eſt: ipſæ etiã ſunt diuerſæ. Igitur ſimplicis dialecticæ quæſtionis recte quatuor ſpecies eſſe dicuntur: de quibus ſufficienter dictũ eſt. Nunc igitur de cõditionalibus quæſtionibus tractandum eſt: quarũ quidem aliæ conſtãt ex affirmatiuis duabus, aliæ ex duabus negatiuis, aliæ ex affirmatione & negatione, aliæ ex negatione & affirmatione. Si igitur ex duabus affirmationibus cõditionalis cõſtat propoſitio: id quæritur an affirmatio affirmationem ſequatur. quòd ſi ex duabus negationib⁹ propoſitio iuncta ſit: id in decertatione eſt, an negatio negationem comitetur. quòd ſi ex affirmatione & negatione, vel negatione & affirmatione copuletur: id ambigitur an affirmationem negatio, an affirmatio negationem comitetur. Ac prius quidẽ eius quæſtionis diuiſio facienda eſt: in qua diſceptatur, an affirmationem affirmatio conſequatur, quæ prædicatiuarum quæſtionum non effugit diuiſionẽ.

Nam vt præcedat aliquid,& aliud cõſequatur: in iis ferè rebus euenire ſolet, quas paulo ſuperius cõmemoraui. Speciẽ quippe ſequitur genus,vel differentia,vel diffinitio, vel propriũ, vel inſeparabile accidens. item proprium aut diffinitionem ſequitur ſpecies :proprium vero ſequitur differentia & diffinitio: & diffinitionẽ ſequitur propriũ vel differentia,hoc modo: Nã ſi homo eſt:animal eſt.& ſi homo eſt: rationale eſt. & ſi homo eſt: animal rationale & mortale eſt.& ſi homo eſt:riſibile eſt.Si AEthiops eſt:niger eſt. ſi riſibilè eſt : homò eſt. ſi animal rationale mortale eſt:homò eſt.ſi riſibile:rationale eſt. ſi riſibile eſt: animal rationale mortale eſt.ſi animal rationale mortale eſt:riſibile vel bipes eſt. Præter hæc autẽ aliàs quidem effectus cauſam : aliàs quidem effectum cauſa ſequitur. Effectus cauſam ita:ſi ſol præſto eſt, lucet. Effectum cauſa hoc modo : ſi quid exuſtum eſt, ignis affuit.vel ſic:ſi ſol videtur,lucet. Item totum ſequũtur partes: vt ſi integra domus eſt, & tectum & parietes & fundamentum conſiſtunt.Modus etiam ſequitur nomẽ principale:vt ſi iuſtitia bona eſt,& quod iuſte,bonum eſt.Nomen etiam principale ſequitur modum : vt ſi quod iuſte eſt, bonũ eſt: & iuſtitia bona eſt. Accidentia quoque, comitatur id quod ſubiectũ eſt : vt ſi album eſt, corpus eſt. Quæ cum ita ſint : conditionalis

quoque ſimplicis ex duabus affirmationibus copulatæ illa fere diuiſio eſt quæſtionis, quòd in ea vel de genere, vel de proprio, vel de diffinitione, vel de accidẽti, vel de cauſa atque effe-ctu, vel toto ac partibus, vel de modo ac principali nomen dubitetur. atque hæc de ea quæſtione intelligenda ſunt: quæ cum ſit hypothetica ſimplex, ex duabus tamen iungitur affirmatiuis. In eiſdem etiam differẽtiis illas quoque conſiſtere neceſſe eſt quæſtiones: quæ ab iis veniunt propoſitionibus, quæ ex vtraque negatione conſiſtunt. Nam ſi genus non eſt: ſpecies non eſt. Item ſi differentia, vel diffinitio, vel proprium non ſit: ſpecies non erit. Et de cæteris quidẽ, quæ ſuperius dicta ſunt: eodem modo conſyderandũ eſt. quicquid enim antecedit vt aliud conſequatur, ſi id quod ſequitur, nõ fuerit: nec illud eſt quod antecedit. earum vero quæſtionum, quæ ex affirmatione & negatione conſiſtunt: illa fere diuiſio eſt, quòd vel in diuerſis generibus, vel in diuerſis ſpeciebus, vel in contrariis, vel in priuatione atque habitu continentur. vt enim affirmationem negatio conſequatur, aut diuerſum ponitur gen', vt quod ab eo diuerſum eſt abnuatur, hoc modo: ſi homo eſt, albedo non eſt. vel ſi ſubſtantia eſt: qualitas non eſt. vel ſi ſub eodem genere diuerſæ ſpecies proponantur, hoc modo: Si homo eſt, equus non eſt. vel ſi

contraria: ſi album eſt, nigrum non eſt. vel ſi priuationes, ſi cæcus eſt: nō videt. & poſtremo in omnibus quæcunque eadem non ſunt, euenit: ſi vnum eſt, alterum non eſt. Ita vt propoſitum affirmationē negatio comitetur: aut diuerſa erunt genera, aut diuerſæ ſpecies, aut cōtraria, aut priuātia, vel quolibet alio modo ſibiinuicem inconueniētia. Vt autem negationem affirmatio conſequatur, quæ erat quarta conditionalis propoſitionis differentia: fieri non poteſt, niſi in iis contrariis, quæ medio carent, & quorum alterum ſemper ineſſe neceſſe eſt, hoc modo: Si dies non eſt, nox eſt. ſi tenebræ non ſunt, lux eſt. Facta igitur prædicatiuarum quæſtionum ac conditionalium diuiſione, illud inſuper videtur eſſe addendum: ꝙ omnis quæſtio vel ex ratione diſſerēdi, vel ex naturali, vel ex morali trahitur ſpeculatione. Ex diſſerēdi ratione hoc modo, an affirmatio & negatio ſpecies ſint enuntiationis. Ex naturali ita, an cælum rotundum ſit. Ex morali ſic, an virtus ad beatitudinem ſola ſufficiat. Præterea quæſtio omnis, vel ſimplex, vel compoſita eſt. ſimplex affirmatione & negatione diuiditur, ita vt totum alteri affirmare, alteri negare neceſſe ſit, hoc modo: an cælū rotūdum ſit necne. hic enim vna pars quæſtionis affirmationem tenet, alia negationem. Nam cum alter eſſe defendit, affirmat: alter verò negat,

cũ nõ eſſe cõtendit. Cõpoſita vero quæſtio eſt, quæ in plures diſtrahitur affirmationes, hoc modo: vtrum cælum rotũdum ſit, an quadratum, an longum, an cuiuſlibet alterius formæ. hic enim plures affirmationes probare neceſſe eſt: qui diuerſa defendũt. & de quæſtione quidem quantum ad præſens negotium pertinebat: ſufficienter dictum eſt. Concluſio vero eſt argumentis approbata propoſitio: de qua eadem ferè dici poſſunt quæ de propoſitione. quæ quoniã diligẽter ſuperius explicata ſunt: de argumento deinceps tractandum videtur.

Argumentum, eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. hanc ſemper notiorẽ, quæſtione eſſe neceſſe eſt. Nam ſi ignota notis probantur, argumentum vero rem dubiam probat: neceſſe eſt, vt quod ad fidem quæſtionis affertur, ſit ipſa notius quæſtione. Argumentorum vero omnium alia ſunt probabilia & neceſſaria: alia vero probabilia & nõ neceſſaria: alia ſunt neceſſaria ſed nõ probabilia: alia nec probabilia nec neceſſaria. Probabile vero eſt quod videtur vel omnibus, vel pluribus, vel ſapientibus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel maxime notis atque præcipuis, vel quod vnicuique artifici ſecundum propriam facultatem. vt de medicina medico, gubernatori de nauibus gubernandis. & præteera quod videtur ei cum quo ſermo conſeritur, vel ipſi qui iudicat. In quo

nihil attinet an verum falſumve ſit argumentum, ſi tamen veriſimilitudinem tenet. Neceſſariũ vero eſt quod vt dicitur ita eſt: atque aliter eſſe nõ poteſt. Et probabile ac neceſſarium eſt, vt hoc eſt: ſi quid cuilibet rei ſit additũ, totum maius efficitur. Neque enim quiſquã ab hac propoſitione diſſentiet: & ita ſeſe habere neceſſe eſt. Probabilia vero ac non neceſſaria ſunt, quibus facile animus acquieſcit, ſed veritatis nõ tenẽt firmitatẽ, vt hoc: Si mater eſt, diligit filiũ. Neceſſaria vero ſunt, ac non probabilia, quæ ita ſeſe vt dicũtur, habere neceſſe eſt. ſed his facile non cõſentit auditor, vt eſt hoc: obiectu lunaris corporis, ſolis euenire defectum. Neque neceſſaria vero, neque probabilia ſunt: quæ neque in opinione hominũ, neque in veritate cõſiſtũt, vt hoc: habere quæ nõ perdiderit cornua Diogenẽ: quoniã habet id quiſque quod non perdiderit. quæ quidẽ nec argumẽta dici poſſunt. Argumẽta enim rei dubiæ faciũt fidẽ. ex his autẽ nulla fides eſt, quæ neq; in opinione hominũ, neq; in veritate ſũt cõſtituta. Dici autẽ poteſt nec illa quidẽ eſſe argumẽta, quæ cũ ſint neceſſaria: minime tamen audiẽtibꝰ approbãtur. Nã ſi rei dubiæ ſit fides: cogẽdus eſt animꝰ auditoris per ea, quibꝰ ipſe acquieſcit, vt concluſioni quoque quam nondũ probat, poſſit accedere. quod ſi quæ tantũ neceſſaria ſunt, ac non probabilia, non probat

ille qui iudicat: neceſſe eſt vt ne illud quidem probet, quod ex huiuſmodi ratione conficitur. Itaque euenit ex huiuſmodi ratione, quæ tantum neceſſaria ſunt ac non probabilia: non eſſe argumēta. ſed non eſt ita, atque hæc interpretatio non recte probabilitatis intelligentiá tenet. Ea ſunt enim probabilia, quibus ſponte atque vltro conſenſus adiungitur, ſcilicet vt mox audita ſunt, approbentur: quæ verò neceſſaria ſunt, ac non probabilia, aliis probabilibus ac neceſſariis argumentis antea demonſtrātur. cognitáque & credita ad alterius rei de qua dubitatur, fidem trahuntur: vt ſunt ſpeculationes omnes, id eſt, theoremata quæ in geometria conſyderantur. Nam quæ illic proponuntur, non ſunt talia, vt his ſpōte animus diſcentis accedat. Sed quoniam demonſtrantur aliis argumentis: illa quoque ſcita & cognita ad aliarum ſpeculationum fidem ducuntur. Itaque quæ probabilia nō ſunt, ſed neceſſaria: iis quidem auditoribus, quibus nondum demonſtrata ſunt, ad aliud aliquid approbādum argumenta eſſe non poſſunt. his autē qui prioribus rationibus eorum, quibus non acquieſcebant, fidem cæperūt: poſſunt ea ſi quid ambigunt, ad argumentū vocare. Sed quia quatuor facultatibus diſſerendi omne artificium continetur: dicendum eſt quæ quibus vti nouerit argumētis, vt cui potiſſimum diſciplinæ

locorum atque argumentorum paretur vbertas, euidenter appareat. Quatuor igitur facultatibus, earúmque velut opificibus diſſerendi omnis ratio ſubiecta, id eſt, dialectico, oratori, philoſopho, ſophiſtæ. quorū quidem dialecticus atque orator, in communi argumentorum materia verſantur. Vterq; enim ſiue ſint neceſſaria, ſiue minime: probabilia tamē argumenta ſequitur. His igitur illæ duæ ſpecies argumenti famulātur: quæ ſunt probabile ac neceſſariū, probabile ac non neceſſariū. philoſophus vero ac demōſtrator de ſola veritate pertractat: atque ideo, ſiue ſint probabilia ſiue nō, nihil refert dūmodo ſint neceſſaria. His quoque duabus ſpeciebus vtitur argumenti, quæ ſunt probabile ac neceſſarium, neceſſarium ac nō probabile. Patet igitur in quo philoſophus ab oratore, ac dialectico in propria cōſyderatione diſſideat: in eo ſcilicet quod illis probabilitatē, huic veritatem conſtat eſſe propoſitā. Quarta vero ſpecies argumenti: quæ neque argumentum quidē recte dici poteſt, vt mōſtrauimus ſuprà, ſophiſticis ſolis attributa eſt. Topicorū vero intentio eſt: veriſimiliū argumentorū copiam demonſtrare. deſignatis enim locis ex quibus probabilia argumenta ducūtur: abūdans & copioſa neceſſe eſt fiat materia diſſerendi. Sed quoniam (vt ſuprà dictū eſt) probabilium argumentorum alia ſunt neceſſaria,

alia non neceſſaria:cum loca probabilium argumentorũ dicuntur,euenit vt neceſſariorum quoque dicãtur.quo fit vt oratoribus quidem ac dialecticis, hæc principaliter facultas paretur,ſecũdo vero loco philoſophis. Ná in quo probabilia quidem omnia conquiruntur:dialectici atque oratores iuuantur. In quibus vero probabilia ac neceſſaria docentur:philoſophiæ demõſtrationi miniſtratur vbertas.Non modo igitur dialecticus atque orator, verum etiam demonſtrator,ac veræ argumentationis effector:habet quod ex poſitis locis poſſit aſſumere,cum inter argumentorũ probabilium locos neceſſariorum quoque principia traditio mixta contineat.Illa vero argumenta,quæ neceſſaria quidem ſunt, ſed nõ probabilia, atque illud vltimum genus, ſcilicet nec probabile nec neceſſarium:à propoſiti operis conſyderatione ſeiunctum eſt, niſi quod interdũ quidam ſophiſtici loci exercendi gratia, lectoribus adhibebuntur. quocirca topicorum pariter vtilitas intentióque patefacta eſt. his enim & dicendi facultas, & inueſtigatio veritatis augetur.Nam quòd dialecticos atq; oratores locorũ iuuat agnitio: orationi per inuentionem copiam præſtat.quòd vero neceſſariorum doctrinam locorum philoſophis tradit:viá quodam modo veritatis illuſtrat,quo magis peruestiganda eſt rimandáque interius diſciplina,

eáque cum cognitione percepta ſit, vſu atque exercitatione firmanda. Magnũ enim aliquid locorũ conſyderatio pollicetur, ſcilicet inueniendi vias. quod quidem ii qui ſunt huius rationis expertes: ſoli prorſus deputãt ingenio. neque intelligunt quantum hac conſyderatione quæratur: quæ in artem redigit vim & poteſtatem naturæ. Sed de his hactenus, nũc de reliquis explicemus.

Seuerini Boetii
DE DIFFERENTIIS Topicis liber ſecundus.

O Mnia quæ ſuperioris ſerie voluminis expedita ſunt: minus forſitan eruditis ſuperuacanea quodam modo & quaſi dependentia videbũtur. Nam cum de differentiis Topicis librorum titulum legerint: omiſſis doctrinæ gradibus ſtatim ad finem operis tendunt. Mihi autem vel neceſſarium videtur: quod niſi ſit præcognitum, ad vlteriora diſcẽtis animus peruenire non poſſit. ii quoque qui nunc omnem primi voluminis diſputationẽ ſuper-

fluam putant, ſi cuncta perlegant, contexionémque operis mente ac ratione colluſtrent, deſinent profecto iudicare ſuperfluum, quod neceſſario viderint in parte operis collocatũ: atque hæc hactenus. ſed quoniam de iis quæ antea poſuimus, id eſt, de propoſitione, quæſtione, concluſione, argumento, ſufficienter dictũ eſt: nunc de argumentatione tractemus.

ARgumentatio, eſt per orationem argumenti explicatio. Huius autem ſpecies duæ ſunt: vna quidẽ quæ ſyllogiſmus, altera quæ vocatur inductio. Syllogiſmus, eſt oratio in qua quibuſdam poſitis & conceſſis, aliud quiddã per ipſa quæ cõceſſa ſunt, euenire neceſſe eſt, quàm ſint ipſa quæ conceſſa ſunt. Huius diffinitionis rationẽ ſecundus quidem liber eorũ quibus inſtitutionẽ in categoricos ſcripſimus ſyllogiſmos plene cõtinet, ſed propter intellectus facilitatẽ idem breuiter aperiemus exemplo. Sit enim ſyllogiſmus hic,

Omne animal ſubſtantia eſt.
Omnis homo animal eſt.
Omnis igitur homo ſubſtantia eſt.

Totum igitur hoc oratio eſt: in qua poſitis quibuſdã & cõceſſis, id eſt, duabus propoſitionib⁹ quæ ſunt: Omnis homo animal eſt, omne animal ſubſtantia eſt. per ea ipſa quæ conceſſa ſunt: efficitur aliquid, id ſcilicet quod eſt concluſio, omnis homo ſubſtantia eſt. per pro-

poſitiones enim quæ conceſſæ ſunt:conſequẽtia neceſſario concluſionis infertur.Sunt autẽ propoſitiones,Omnis homo animal eſt, & omne animal ſubſtantia eſt: atq; ex his efficitur aliud quiddam quàm ſunt ipſa quæ conceſſa ſunt.Concluditur enim, Omnis homo ſubſtãtia eſt: quod longe diuerſum eſt, & ab ea propoſitione quæ dicit,Omnis homo animal eſt, & ab ea quæ proponit, omne animal eſſe ſubſtantiam. Syllogiſmorum vero alii prædicatiui ſunt,qui categorici vocantur:alii cõditionales,quos hypotheticos dicim⁹. Et prædicatiui quidem ſunt, qui ex omnibus prædicatiuis propoſitionibus connectuntur: vt is, quem exempli gratia ſuperius annotaui:omnibus enim prædicatiuis propoſitionibus texitur. Hypothetici vero ſunt quorum propoſitiones conditione nectuntur: vt hic,

Si dies eſt,lux eſt.
Eſt autem dies.
Lux igitur eſt.

Propoſitio enim prima, cõditionem tenet hãc: quoniam lux eſt,ſi dies eſt.atque ideo ſyllogiſmus hic hypotheticus, id eſt conditionalis vocatur. Inductio vero, eſt oratio per quã fit à particularibus,ad vniuerſalia progreſſio, hoc modo:Si in regẽdis nauibus nõ ſorte,ſed arte eligitur gubernator: ſi in regendis equis auriga nõ ſortis euentu,ſed artis cõmendatio-

ne aſſumitur: Si in adminiſtrãda rep. non ſors principem facit, ſed peritia moderandi, ſimiliáque in pluribus conquirũtur, quibus infertur & in omni quoque re, quam quiſque regi atque adminiſtrari grauiter volet, nõ ſorte accommodat ſed arte rectorẽ. vides igitur quomodo per ſingulares currat oratio: vt ad vniuerſale perueniat. Nam cum non ſorte regi nauim, ſed arte currum & rempublicam collegiſſet: quaſi in cæteris quoque ita ſe habeat, quod vniuerſale erat concludit, hoc modo: In omnibus quoque rebus non ſorte ductum: ſed arte principem debere præponi. Sæpe autẽ multorum collecta particularitas: aliud quiddam particulare demonſtrat. vt ſi quis dicat: ſi neq; nauibus, neque currib⁹, neq; agris ſorte præponuntur rectores: neque rebus quidẽ publicis rectores ſorte ducendi ſunt. quod argumẽtationis genus maxime ſolet eſſe probabile, etſi non æquam ſyllogiſmo habeat firmitatem. Syllogiſmus nanque ab vniuerſalibus in particularia decurrit: éſtque in eo, ſi veris propoſitionibus contexatur, firma atque incommutabilis veritas. Atqui inductio habet maximã probabilitatẽ: ſed interdũ veritate deficit, vt in hac: qui ſcit canere, cantor eſt: & qui luctari, luctator eſt: quíque ædificare, ædificator eſt. quibus multis ſimili ratione collectis inferri poteſt: qui ſcit igitur malum, malus eſt: quod nõ

procedit. Mali quippe notitia, deeſſe nō poteſt bono. virtus enim ſeſe diligit, & aſpernatur cōtraria: nec vitare vitium, niſi cognitum queat. His igitur duobus velut principiis & generib' argumentandi, duo quidē alii deprehendūtur argumentationis modi: vnus quidem ſyllogiſmo, alter vero inductioni ſuppoſit'. in quibus quidem promptum ſit conſyderare, quòd ille quidem à ſyllogiſmo, ille vero ab inductione ducat exordium: non tamen aut hic ſyllogiſmum, aut ille impleat inductionem. Hi autem ſunt enthymema, atque exemplū. Enthymema quippe eſt imperfectus ſyllogiſmus: id eſt, oratio in qua non omnibus antea propoſitionibus conſtitutis infertur feſtinata concluſio. vt ſi quis ita dicat: homo animal eſt, ſubſtantia igitur eſt. prætermiſit enim alteram propoſitionē qua proponitur, Omne animal eſt ſubſtātia. Ergo quoniā enthymema ab vniuerſalibus ad particularia probanda contendit: quaſi ſimile ſyllogiſmo eſt. quod vero omnib', quæ conueniunt ſyllogiſmo, non vtitur propoſitionibus, à ſyllogiſmi ratione diſcedit, atque ideo imperfectus vocatus eſt ſyllogiſmus. Exemplum quoque inductioni ſimili ratione copulatur, & ab ea diſſidet. Eſt enim exemplum quod per particulare propoſitum: particulare quoddam contendit oſtendere, hoc modo: Oportet à Tullio conſule necari

Catilinam: cum à Scipione Gracchus fuerit interemptus. approbatum eſt enim Catilinam à Cicerone debere perimi, quòd à Scipione Gracchus interemptus eſt. Quæ vtraque particularia eſſe, ac non vniuerſalia: ſingulariũ deſignat interpoſitio perſonarum. Quoniã igitur pars parte approbatur, quaſi inductionis ſimilitudinem tenet, id quod exemplum vocamus. quod vero non plures, quibus id efficiãt colligit partes: ab inductione diſcedit. Ita igitur duæ ſunt argumentandi ſpecies principales: vna quæ dicitur ſyllogiſmus, altera quæ vocatur inductio. Sub his autem, velut ex his manantia, enthymema atque exemplum. quæ quidem omnia ex ſyllogiſmo ducuntur: & ex ſyllogiſmo vires accipiunt. ſiue enim enthymema, ſiue inductio, ſiue exemplum: ex ſyllogiſmo quàm maxime fidẽ capit. quod in prioribus reſolutoriis, quæ ab Ariſtotele tranſtulimus, demonſtratum eſt. Quocirca ſatis eſt de ſyllogiſmo diſſerere, quaſi principali & cæteras argumentationis ſpecies cõtinente. Reſtat nunc quid ſit locus aperire. Locus nãque (vt M. Tullio placet) ſedes argumẽti eſt. cuius diffinitionis quæ ſit vis: paucis abſoluam. Argumenti enim ſedes partim maxima propoſitio intelligi poteſt: partim maximæ propoſitionis differentia. Nam cum ſint aliæ propoſitiones, quæ cum per ſe notæ ſint: tamen nihil

vlterius habeant quo demonſtrentur, atque maximæ & principales vocentur, ſintque aliæ quarum fidem primæ ac maximæ ſuppleant propoſitiones: neceſſe eſt vt omnium quæ dubitantur, illæ antiquiſſimam teneant probationem, quæ ita aliis facere fidem poſſunt, vt ipſis nihil notius queat inueniri. Nam ſi argumentum eſt, quod rei dubiæ facit fidem, ídque notius eſt & probabilius eſſe oportet, q̃ illud eſt quod probatur: neceſſe eſt vt argumentis omnibus illa maximam fidem tribuant, quæ ita per ſe nota ſunt, vt aliena probatione non egeant. Sed huiuſmodi propoſitio quidem aliquoties intra ambitum argumenti continetur: aliquoties vero extra poſita, argumenti vires ſupplet ac perficit. Exemplum quidem eſt eius argumenti, quod maximam propoſitionem tenet, huiuſmodi. ſit enim quæſtio, an ſit regnum melius conſulatu. ita igitur dicemus, Regnum diuturnius eſt, quàm conſulatus: cũ vtrunque ſit bonum.

At vero quod diuturnius eſt bonum: eo quod parui temporis eſt, melius eſt.

Regnum igitur melius eſt, quàm conſulatus.

Huic igitur argumentationi maxima propoſitio, id eſt, locus incertus eſt: illa ſcilicet, quòd quæ ſunt diuturniora bona, melioris ſunt meriti, quàm ea quæ parui tẽporis ſunt. hoc enim ita notum eſt, vt extrinſecus probatione non

egeat:& ipſum aliis poſſit eſſe probatio. Atque ideo propoſitio hæc totam continet probationem:& cum inde naſcitur argumentũ, recte locus, id eſt, argumẽti ſedes vocatur. vt vero extra poſita propoſitio maxima, vires afferat argumento, tale ſit exemplum: Sit propoſitum demonſtrare, quoniã inuidus ſapiẽs non eſt.

Qui enim inuidus eſt, alienis affligitur bonis.
Sapiens autem, bonis non affligitur alienis.
Inuidus igitur ſapiens non eſt.

In hac igitur argumentatione propoſitio quidem maxima non videtur incluſa:ſed argumẽtationi vires ipſa maxima propoſitio ſubminiſtrat. Eſt enim huic ſyllogiſmo fides ex ea propoſitione, per quam cognoſcimus, quorum diuerſa eſt diffinitio:ipſa quoque eſſe diuerſa. Eſt autem in diffinitione inuidi, alienis bonis tabeſcere. quod quoniam non venit in ſapientem:idcirco inuidus à ſapiente ſeiungitur. Eſt igitur vno quidem modo locus (vt dictum eſt) maxima, & vniuerſalis, & principalis, & demonſtrabilis, atque per ſe nota propoſitio:quæ in argumentationibus vel inter ipſas propoſitiones, vel extrinſecus poſita, vim tamẽ argumentis & concluſionibus ſubminiſtrat. Ideo autem vniuerſales & maximæ propoſitiones loci ſunt dictæ, quoniam ipſæ ſunt quæ continẽt cæteras propoſitiones:& per eas fit cõſequens, & rata concluſio. Ac ſicut locus

in ſe corporis cõtinet quãtitatem: ita hæ propoſitiones quæ ſunt maximæ, intra ſe omnem vim poſteriorũ atque ipſius concluſionis conſequentiam tenent. & vno quidẽ modo locus, id eſt, argumenti ſedes dicitur maxima, principaliſque propoſitio fidem cæteris ſubminiſtrans. Alio vero modo loci vocãtur maximarũ differentiæ propoſitionũ: quæ ſcilicet ab iis ducũtur terminis qui in quæſtione ſunt conſtituti: de quibus deinceps diſſerendũ eſt. Cũ enim ſint plurimæ propoſitiones quæ maximæ vocãtur, hæque inter ſe diſſimiles: quibuſcunque differentiis inter ſe diſcrepẽt, eas omnes locos vocamus. Nam ſi ipſæ propoſitiones maximæ, argũmentorũ loci ſunt: & differentias earũ, argumẽtorum locos eſſe neceſſe eſt. Nam vniuſcuiuſque ſubſtãtia propriis differentiis conſtat: vt hominis ex rationalitate quæ eius eſt differentia. & ii loci qui ſunt differentia propoſitionũ, ipſis propoſitionib' vniuerſaliores exiſtunt: velut vniuerſalior eſt rationalitas homine. Atque ideo pauciores ii loci eſſe deprehenduntur, qui in differentiis poſiti ſunt: quàm propoſitiones ipſæ quarũ ſunt differentiæ. omnia enim quæ vniuerſaliora ſunt: pauciora eſſe contingit. Et ideo facile ſub ſciẽtiam cadere poſſunt: quorum tam multus numerus non eſt, vt cito à memoria diſcentis elabantur. quæ vero ſint hæ differentiæ,

melius diuiſione producitur. In prædicatiuis autem quæſtionibus vnus quidem ſubiectus terminus dicitur, alius prædicatus. nihílq; in prædicatiuis quæſtionibus aliud quæritur, niſi an ſubiecto prædicatus inhæreat. Quòd ſi ineſſe cõſtiterit: quæritur itáne inſit vt genus, aut vt accidẽs, aut vt propriũ, aut vt diffinitio. nam ſi oſtenditur non ineſſe: nil de quæſtione relinquitur. Nam quòd oratio non ineſt: nec vt accidẽs, nec vt diffinitio, nec vt genus, nec vt proprium ineſſe poteſt. quòd ſi ineſſe conſtiterit: reſtat quæſtio quiſnã mod' ſit de quatuor inhærendi. ſolum vero ineſſe ad accidens maxime pertinet. Nunc neque vt genus, neq; vt diffinitio, neque vt proprium ineſt: ſed tamen ineſt, vt accidẽs ineſſe neceſſe eſt. quæ cũ ita ſint: eorum locorum, quos in maximarum propoſitionũ differentia conſtituimus, facienda diuiſio eſt. Per ſingula vero quæque currẽtibus: manifeſtius apparebit exemplis, quibus maximæ propoſitiones à ſuis differentiis diſtent. Etenim quæſtiones argumenta & propoſitiones maximas ac principales, earúmque locos, id eſt, differẽtias per vnumquodque dabimus exemplum. Omnes igitur loci, id eſt, maximarũ differentiæ propoſitionum: aut ab his ducantur neceſſe eſt terminis, qui in quæſtione ſunt poſiti, prædicato ſcilicet atque ſubiecto: aut extrinſecus aſſumantur: aut horum

medii, qui inter vtroſq; verſantur. Eorum vero locorum, qui ab iis ducuntur terminis, de quib⁹ in quæſtione dubitatur: duplex modus eſt. vnus quidem ab eorum ſubſtãtia: alter vero ab iis, quæ eorum ſubſtantiam conſequuntur. ii vero qui à ſubſtantia ſunt: in ſola diffinitione conſiſtunt. Diffinitio enim ſubſtantiam monſtrat: & ſubſtantiæ integra demonſtratio diffinitio eſt. ſed id quod dicim⁹, patefaciamus exemplis: vt omnis quæſtionum, vel argumẽtationum, vel locorum ratio colliqueſcat. Age enim quæratur, an arbores animalia ſint: fiatq; huiuſmodi ſyllogiſmus,

Animal, eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.
Arbor vero, ſubſtãtia animata ſẽſibilis nõ eſt.
Arbor igitur animal non eſt.

Hæc quæſtio eſt de genere. vtrum enim arbores ſub animaliũ genere ſint ponẽdæ, quæritur. Loc⁹ qui in vniuerſali propoſitione conſiſtit: hic eſt cui diffinitio generis non conuenit, id eius cuius ea diffinitio eſt, ſpecies non eſt. Loci ſuperior differẽtia: qui locus nihilominus nuncupatur à diffinitione. vides igitur vt tota dubitatio quæſtionis ſyllogiſmi argumentatione tracta ſit per conuenientes, & congruas propoſitiones: quæ vim ſuam ex prima propoſitione cuſtodiunt ex ea ſcilicet quæ negat eſſe ſpeciem, cui non cõuenit generis diffinitio, atq; ipſa vniuerſalis propoſitio à ſub-

ſtātia tracta eſt vni⁹ eorū termini, qui in quæſtione locati ſunt. vt animalis: id eſt, ab eius diffinitione, quæ eſt ſubſtātia animata ſenſibilis. Ita igitur in cæteris quæſtionibus ſtrictim, ac breuiter locorum differētiis commemoratis: oportet vniuſcuiuſque proprietatem vigilantis animi alacritate percipere. Huius autem loci qui à ſubſtantia ducitur, duplex eſt modus. partim nanque à diffinitione: partim à deſcriptione argumenta ducuntur. Differt autem diffinitio à deſcriptione: quòd diffinitio gen⁹, & differentias ſumit. deſcriptio ſubiecti intelligentiam claudit, quibuſdam vel accidentibus efficientibus vnam proprietatem, vel ſubſtantialibus differentiis præter genus conueniens aggregatis. ſed eæ diffinitiones quæ ab accidētibus fiunt: tametſi videntur nullo modo ſubſtantiam demōſtrare, tamen quoniam ſæpe veræ diffinitionis vice ponuntur, quæ ſubſtantiam demōſtrat: illæ etiam propoſitiones quæ à deſcriptione ſumuntur, à ſubſtantiæ loco videntur aſſumi. huius vero tale fit exemplum. quæratur enim an albedo ſubſtātia ſit: hic quæritur an albedo ſubſtantiæ velut generi ſupponatur. dicimus igitur,

Subſtantia eſt: quæ omnibus accidētibus poſſit eſſe ſubiectum.

Albedo autem nullis accidentibus ſubiacet.

Albedo igitur ſubſtantia non eſt.

Locus, id eſt, maxima propoſitio:eadẽ quæ ſuperius. Cuius enim diffinitio, vel deſcriptio ei quod dicitur ſpecies eſſe non conuenit: id eius quod eſſe ſpecies perhibetur, genus non eſt. deſcriptio vero ſubſtantiæ, albedini nõ cõuenit: albedo igitur ſubſtãtia nõ eſt. Loci differentia ſuperior à deſcriptione, quam dudũ locauimus: in ratione ſubſtantiæ. ſunt etiam diffinitiones quæ non à rei ſubſtãtia, ſed à nominis ſignificatione ducuntur: atque ita rei de qua quæritur, applicãtur. vt ſi quæratur vtrũ philoſophiæ ſtudendum ſit: erit argumentatiõ talis,

Philoſophia amor ſapientiæ eſt.
Huic ſtudendum nemo dubitat.
Studendum igitur eſt philoſophiæ.

Hic enim non diffinitio rei: ſed nominis interpretatio argumentum ded[illegible] quo & Tullius in Hortenſio in eiuſdem philoſophiæ vſus eſt defenſione. & vocatur græce quidem ὀνοματικὸς ὅρος, latine autẽ nominis diffinitio. Ac de iis quidem argumentis, quæ ex ſubſtantia terminorum in quæſtione poſitorum aſſumuntur: claris (vt arbitror) patefecimus exemplis. Nunc de iis dicendum eſt, qui terminorũ ſubſtantiã conſequũtur. horum multifaria eſt diuiſio. plura ſunt enim quæ ſingularibus ſubſtãtiis adhæreſcũt. Ab iis igitur quæ cuiuſlibet ſubſtantiam comitantur, argumenta duci ſo-

lent aut ex toto, aut ex partibus, aut ex cauſſis, vel efficientibus, vel materia, vel forma, vel fine. & eſt efficiens quidē cauſſa quæ mouet atque operatur, vt aliquid explicetur. materia vero ex qua fit aliquid: vel in qua fit. Finis, propter quod fit. Sūt etiam inter eos locos qui ex iis ſumuntur, quæ ſubſtantiam conſequuntur: aut ab effectibus, aut à corruptionibus, aut ab vſibus, aut præter hos omnes à cōmuniter accidētibus. quæ cum ita ſint: eum prius locum qui à toto fit, inſpiciamus.

Totū duobus modis dici ſolet: aut vt genus, aut vt id quod integrum ex pluribus partibus conſtat. & illud quidem, quod vt genus totum eſt: hoc modo ſæpe quæſtionibus argumenta ſuppeditat. vt ſi ſit quæſtio, an iuſtitia vtilis ſit: fit ſyllogiſmus,

Omnis virtus vtilis eſt.
Iuſtitia autem virtus eſt.
Iuſtitia igitur vtilis eſt.

Hæc quæſtio de accidēti, id eſt, an accidat iuſtitiæ vtilitas, locus is qui in maxima propoſitione cōſiſtit, eſt: quæ generi adſunt, & ſpeciei adſunt. huius ſuperior locus eſt à toto, id eſt, à genere, virtute ſcilicet quæ iuſtitiæ genus eſt. Rurſus ſit quæſtio, an humanæ res prouidentia regantur? dicimus ſic,

Mundus prouidentia regitur.
Hominis autem partes, mundi ſunt.

Humanæ igitur res prouidentia reguntur.

Quæſtio de accidenti:locus,quod toti conuenit,id congruit etiam parti.ſupremus locus à toto,id eſt,ab integro quod partibus cõſtat. Id vero eſt mũdus qui hominibus totum eſt.

A partibus etiam duobus modis argumenta naſcũtur:aut enim à generis partib' quæ ſunt ſpecies:aut ab integri,id eſt totius, quæ partes tantum proprio vocabulo nuncupantur. & de iis quidem partibus quæ ſpecies ſunt: hoc mo do fit quæſtio, an virtus mentis bene conſtitutæ ſit habitus. Quæſtio de diffinitione, id eſt, an habitus mentis bene conſtitutæ ſit virtutis diffinitio. Faciemus itaque à ſpeciebus argumentationem ſic,

Si iuſtitia,fortitudo,moderatio,atque prudentia habitus mentis bene conſtitutæ ſunt.

Hæc autem quatuor vni virtuti velut generi ſubiiciuntur.

Virtus ergo mẽtis bene cõſtitutæ, eſt habitus.

Maxima propoſitio : quod enim ſingulis partibus ineſt,id toti ineſſe neceſſe eſt. Argumentum verò à partibus,id eſt,à generis partibus quæ ſpecies nuncupantur. Iuſtitia enim fortitudo,modeſtia,& prudentia:virtutis ſpecies ſunt. Item ab iis partibus quæ integri partes eſſe dicuntur,fit quæſtio:an ſit vtilis medicina. hæc in accidentis dubitatione conſtituta eſt. Dicimus igitur,

Si depelli morbos, ſalutémq; ſeruari, mederíque vulneribus, vtile eſt: vtilis medicina eſt.
At depelli morbos, ſalutémque ſeruari, mederíque vulneribus, vtile eſt:
Vtilis igitur medicina eſt.

Sæpe autem & vna quælibet pars valet, vt argumentationis firmitas conſtet hoc modo. vt ſi de aliquo dubitetur, an ſit liber factus: ſi eũ vel ſenſu, vel teſtimonio vel vindicta manumiſſum eſſe monſtremus, liber factus oſtẽſus eſt: atque hæ partes erant dandæ libertatis. Vel rurſus ſi dubitetur an ſit dom⁹: quod eminus proſpicitur, dicemus quoniam nõ eſt. Nã vel tectum, vel parietes, vel fundamẽta ei deſunt: ab vna rurſus parte factum eſt argumentum.

Licet autem in ſubſtantiis nõ ſolum, verum etiam in modo, temporibus, quantitatibus, in loco totum partéſque reſpicere. Id enim quod dicimus ſemper in tempore: totũ eſt. id quod dicimus aliquãdo: in tempore pars eſt. rurſus ſi ſimpliciter aliquid proponamus: in modo totum eſt. ſi cum adiectione aliqua pars ſit: in modo. item ſi omnia dicimus: in quantitate totum dicimus. ſi vero aliquid quantitatis excerpſimus: quantitatis ponimus partem. Eodem modo & in loco quod vbique eſt, totum eſt: quod alicubi, pars. Horum autem omniũ hæc conſequenter dentur exempla: à toto ad partem ſecundum tempus. Si deus ſemper eſt, &

nunc eſt: à parte ad totum ſecũdum modum. ſi anima aliquo modo mouetur:& ſimpliciter mouetur.mouetur autem cũ iraſcitur:vniuerſaliter igitur & ſimpliciter mouetur. Rurſum autẽ à toto ad partes in quantitate. ſi verus eſt Apollo in omnibus vates: verum erit Pyrrhũ Romanos ſuperare. Rurſus in loco.ſi deus vbique eſt:& hic eſt.

Sequitur igitur locus qui nũcupatur à cauſſis.ſunt vero plures cauſſæ, id eſt,quæ principium motus præſtant atque efficiunt: vel ſpecierum formas ſubiectæ ſuſcipiũt,vel propter eas aliquid fit, vel quæ cuiuſlibet forma eſt. Argumentum igitur ab efficiente cauſſa. vt ſi quis iuſtitiam naturalem eſſe velit oſtendere, dicat:

Congregatio hominum naturalis eſt.
Iuſtitiam vero fecit congregatio hominum.
Iuſtitia igitur naturalis eſt.

Quæſtio de accidenti.maxima propoſitio. quorum efficientes cauſſæ ſunt naturales: ipſa quoque ſunt naturalia. locus ab efficientibus cauſſis. quod enim cauſſa vniuſcuiuſq;,id efficit eã rẽ,cui⁹ cauſſa eſt.Rurſus ſi quis Mauros nõ habere arma cõtendat: dicet idcirco armis minime eos vti,quòd ferrũ deeſt illis.maxima propoſitio. vbi materia deeſt,& quod ex materia efficitur,deſit: locus à materia. Vtrunq; verò ab efficientibus & à materia: vno nomine à

cauſſa nuncupatur. æque enim id quod efficit, atque id quod operantis actũ ſuſcipit, eius rei quæ efficitur cauſſæ ſũt. Rurſus à fine ſit propoſitum ſic, an iuſtitia bona ſit: fiet argumẽtatio talis: ſi beatum eſſe, bonũ eſt: & iuſtitia bona eſt. hic enim eſt iuſtitiæ finis. vt ſi quis ſecundum iuſtitiam viuat, ad beatitudinem perducatur. maxima propoſitio: cuius finis bonus eſt. ipſum quoque bonũ eſt: locus à fine. Ab eo vero quod cuiuſlibet forma eſt, ita: nõ potuiſſe volare Dedalum: quoniam nullas naturali forma pennas habuiſſet. maxima propoſitio: tantum quenque poſſe, quantum forma naturalis ſua permiſit: locus à forma. Ab effectibus vero, & corruptionib⁹, & vſibus hoc modo: Nam ſi domus bonum eſt: & conſtructio domus bonum eſt. & ſi bonum eſt cõſtructio domus: bonum eſt domus. Rurſus ſi deſtructio domus malum eſt: bonũ eſt domus. & ſi bona eſt domus: malum eſt deſtructio domus. & ſi bonũ equitare eſt: bonus equus eſt. & ſi bonus eſt equus: bonum eſt equitare. Eſt autem primum quidem exemplum à generationibus: quod idem ab effectibus vocari poteſt. Secundum à corruptionibus. Tertium ab vſibus. Omnium autem maximæ propoſitiones, cuius effectio bona eſt: ipſum quoq; bonum eſt, & econuerſo. cuius corruptio mala eſt: ipſum quoque bonum eſt, & ecõuerſo. &

cuius vſus bonus eſt: ipſum quoque bonũ eſt, & econuerſo. A cõmuniter accidentibus argumẽta fiunt, quoties ea ſumuntur accidẽtia: quæ relinquere ſubiectum vel non poſſũt, vel non ſolent. vt ſi quis hoc modo dicat, Sapiẽtẽ nõ pœnitebit: pœnitentia enim, malũ factum ſequitur. quod quia in ſapiente non conuenit: nec pœnitentia quidẽ. quæſtio de accidẽte. maxima propoſitio, Cui non ineſt aliquid: ei nec illud quod eius eſt conſequens, ineſſe poteſt: Locus à communiter accidentibus. Expeditis igitur locis iis, qui ab ipſis terminis in quæſtione poſitis aſſumuntur: nũc de iis dicendum eſt, qui licet extrinſecus poſiti, argumenta tamen quæſtionibus ſubminiſtrãt. hi vero ſunt: vel ex rei iudicio, vel ex ſimilibus, vel ex maiore, vel à minore, vel à proportione, vel ex oppoſitis, vel ex tranſſumptione. Et ille quidem locus qui rei iudicium tenet: eſt huiuſmodi, vt ſi dicamus id eſſe quod vel omnes iudicant, vel plures: & hi vel ſapientes, vel ſecundum vnam quanque artium penitus eruditi. huius exemplum eſt cælum eſſe volubile: quod ita ſapientes atque aſtrologi doctiſſimi iudicauerunt. Quæſtio de accidenti. maxima propoſitio, Quod omnibus, vel pluribus, vel ſapientibus hominibus videtur: ei contradici non oportere. Locus à rei iudicio. A ſimilibus vero hoc modo: ſi dubitetur an hominis ſit propriũ bi-

pedem eſſe: dicimus, Similiter ineſt equō qua drupes: vt homini bipes.
Non eſt autēm equo quadrupes proprium.
Non eſt igitur homini bipes proprium.
Quæſtio de proprio. maxima propoſitio. ſi quod ſimiliter ineſt, non eſt proprium: nec id de quo quæritur, eſſe propriū poteſt. Locus à ſimilibus. Hic vero in gemina diuiditur. hæc enim ſimilitudo aut in qualitate, aut in quantitate conſiſtit. ſed in quantitate paritas nuncupatur: in qualitate, ſimilitudo. Rurſus ab eo quod eſt magis. ſi quæratur an ſit animalis diffinitio, quod ex ſe moueri poſſit: dicimus ſic,
Magis oportet animalis diffinitionem eſſe: quòd naturaliter viuat, quàm quòd ex ſe moueri poſſit.
Non eſt autem diffinitio animalis, quòd naturaliter viuat.
Nec quidem igitur, quæ minus videtur diffinitio eſſe, quòd ex ſe moueri poſſit: animalis diffinitio putanda eſt.
Quæſtio de diffinitione. maxima propoſitio. ſi id quod magis videtur ineſſe, non ineſt: nec id quod minus videbitur ineſſe, inerit. Locus ab eo quod magis eſt. A minoribus vero conuerſo modo. Nā ſi hominis diffinitio eſt, animal greſſibile bipes: cúmque videatur minus eſſe diffinitio hominis, quàm animal rati-

onale mortale:erit diffinitio hominis, animal rationale mortale. quæſtio de diffinitione. maxima propoſitio. ſi id quod minus videtur ineſſe, ineſt: id quod magis videbitur ineſſe, inerit. Multæ autem diuerſitates locorũ ſunt, ab eo quod eſt magis & min' argumẽta miniſtrãtium: quod in expoſitione Topicorum Ariſtotelis diligẽtius perſecuti ſumus. Item ex proportione. vt ſi quæratur, an ſint ſorte eligẽdi in ciuitatibus magiſtrat', dicimus minime: quia nec in nauibus quidem ſorte gubernator præficitur. eſt enim proportio. nam vt ſeſe gubernator habet ad nauim: ita magiſtratus ad ciuitatẽ. Hic autẽ locus diſtat ab eo qui à ſimilibus ducitur. ibi enim vna res, vnicuilibet alii comparatur. In proportione vero nõ eſt ſimilitudo rerũ: ſed quædã habitudinis cõparatio. quæſtio de accidenti. maxima propoſitio. quod in vnaquaq; re euenit: id in eius proportionali euenire neceſſe eſt. Locus à proportione. Ex oppoſitis verò multiplex eſt locus. quatuor enim ſibimet opponuntur modis. aut enim vt contraria aduerſo ſeſe loco conſtituta reſpiciunt. aut vt priuatio & habitus. aut vt relatio. aut vt affirmatio & negatio. quorum diſcretiones in eo libro, qui de decem prædicamentis ſcriptus eſt, commemoratæ ſunt. ab his hoc modo argumenta naſcuntur. A contrariis. ſi quæratur, an ſit virtutis proprium laudari:

dicam non, quia nec vitii quidem vituperari. quæſtio de proprio. maxima propoſitio, contraria contrariis conueniunt. Locus ab oppoſitis, id eſt ex contrario. Rurſus in quæſtione ſit poſitũ, an proprium ſit oculos habentium videre: dicam non. eos nanque qui vidẽt: alias cæcos eſſe contingit. Nam in quibus eſt habitus: in eiſdẽ poterit eſſe priuatio. & quod eſt proprium: nõ poteſt à ſubiecto diſcedere. & quoniã veniente cæcitate viſus abſcedit: nõ eſſe proprium habentium oculos videre, conuincitur. quæſtio de proprio. maxima propoſitio, Vbi priuatio adeſſe poteſt: habitus proprium non eſt. locus ab oppoſitis ſecundum habitum & priuationem. Rurſus ſit in propoſitum: an patris ſit proprium procreatorẽ eſſe: dicam recte videri, quia filii eſt proprium procreatum eſſe. vt enim ſeſe habet pater ad filium: ita procreator ad procreatum. quæſtio de proprio. maxima propoſitio, Oppoſitorũ ad ſe relatiuorũ propria & ipſa ad ſe referuntur. Locus à relatiue oppoſitis. Item ſit in quæſtione propoſitũ, an ſit animalis propriũ moueri. negetur, quia nec inanimati quidem eſt proprium nõ moueri. quæſtio de proprio. maxima propoſitio, Oppoſitorũ propria oppoſita eſſe oportet. Locus ab oppoſitis ſecundum affirmationem & negationẽ. moueri enim, & non moueri, ſecundum affirmationẽ

& negationẽ ſibimet opponuntur. Ex tranſſumptione vero argumentum hoc modo fit: cum ex iis terminis, in quibus quæſtio conſtituta eſt, ad aliud quiddam notius dubitatio trãſfertur, &ex eius probatione ea quæ in quæſtione ſunt poſita, confirmantur. vt Socrates cum quid poſſet in vnoquoque iuſtitia quæreret: omnẽ tractatum ad reipublicæ tranſtulit magnitudinem, atque ex eo quod illic efficeret, in ſingulis etiã valere confirmauit. qui locus à toto forſitan eſſe videtur. Sed quoniam non inhæret iis, de quibus proponitur terminis, ſed extra poſita res, hoc tantum quia notior videtur, aſſumitur: idcirco ex trãſſumptione locus hic conuenienti vocabulo nũcupatus eſt. Fit vero hæc tranſſumptio & in nomine: quoties ab obſcuro vocabulo ad notius argumentatio tranſfertur, hoc modo: vt ſi quæratur an philoſoph⁹ inuideat, ſitque incognitũ, quid philoſophi ſignificet nomẽ: dicimus ad vocabulum transferentes notius, non inuidere, quia ſapiens ſit. notius vero eſt ſapientis vocabulum, quàm philoſophi. Ac de iis quidem locis qui extrinſecus aſſumuntur, id dictum eſt: nunc de mediis diſputabitur. Medii autem loci ſumuntur vel ex caſu, vel ex coniugatis, vel ex diuiſione naſcentes. Caſus eſt alicuius nominis principalis inflexio in aduerbiũ: vt à iuſtitia inflectitur iuſte. Caſus eſt igi-

tur à iuſtitia:id quod dicimus iuſte. Coniugata vero dicuntur, quæ ab eodē diuerſo modo deducta fluxerunt: vt à iuſtitia, iuſtum, iuſtus. hæc igitur inter ſe, & cum ipſa iuſtitia cōiugata dicuntur: ex quibus omnibus prompta ſunt argumenta. nam ſi id quod iuſte eſt, bonum eſt: & quod iuſtum eſt, bonū eſt. & ſi qui iuſtus eſt, bonus eſt: & iuſtitia, bonum eſt. hæc igitur ſecundum proprii nominis ſimilitudinem conſequuntur. Medii vero loci appellantur, quoniā ſi de iuſtitia quæritur, & à caſu, vel à coniugatis, argumenta ducuntur: neque ab ipſa ſubſtantia proprie atque coniunctè, neq; ab iis, quæ ſunt extrinſecus poſita, videtur tradi: ſed ex ipſorū caſibus, id eſt, quadam ex ipſis leui mutatione deductis. Iure igitur ii loci medii inter illos qui ab ipſis, & eos qui ſunt extrinſecus collocātur. Reſtat locus à diuiſione, qui tractatur hoc modo: Omnis diuiſio vel negatione fit vel partitione. Negatione fit, vt ſiquis ita pronūtiet: omne animal aut habet pedes, aut nōn habet. Partitione vero, velut ſi quis diuidat: omnis homo, aut eſt ſanus, aut æger. Fit autem vniuerſa diuiſio: vel generis in ſpecies, vel totius in partes, vel vocis in ſignificationes proprias, vel accidentis in ſubiecta, vel ſubiecti in accidentia, vel accidentis in accidentia. quorū omniū rationē in eo libro diligentius explicui: quem de diuiſione compo-

ſui. Atque idcirco inde ad horum cognitionẽ congrua petãtur exempla. Fiunt autẽ argumẽtationes per diuiſionem:tum ea ſegregatione, quæ per negationẽ fit:tum ea quæ per partitionem.ſed qui iis diuiſionibus vtuntur:aut directa ratiocinatione contendunt,aut in aliquod impoſſibile atque inconueniẽs ducũt: atq; ita id quod reliquerãt, rurſus aſſumunt. quæ facilius quiſque cognoſcet:ſi prioribus analyticis operam dederit. horũ tamen in præſenti talia præſtabunt exempla notitiam:ſit in quæſtione propoſitum, an vlla origo temporis fuerit. quod qui negare volet:id nimirum ratiocinatione firmabit nullo modo eſſe ortũ,ídque directa ratiocinatione hoc modo mõſtrabit:tempus,aut originẽ habet,aut non.ſed quoniã mũdus æternus eſt (id enim pauliſper argumenti gratia concedatur) mũdus vero ſine tempore eſſe nõ potuit: tempus quoque æternũ eſt. ſed quod æternũ eſt,caret origine. tẽpus igitur originem non habet. At ſi per impoſſibilitatem idem deſyderetur oſtẽdi,dicetur hoc modo:tẽpus,aut originẽ habet,aut non.ſed ſi tẽpus habet originẽ:non fuit ſemper. tẽpus autẽ habet originẽ:fuit igitur, quãdo non fuit tẽpus. ſed fuiſſe tempus,eſt ſignificatio tẽporis.fuit igitur tempus, quãdo nõ fuit tempus: quod fieri nõ poteſt.nõ eſt igitur vllũ principiũ tẽporis. poſito nanque vt ab vllo principium cœperit:

inconueniens quoddam atque impoſſibile cõtingit fuiſſe tempus quando non fuerit tẽpus. reditur itaque ad alteram partem, quòd origine careat. Quæ vero ex negatione diuiſio eſt: cum per eam quælibet argumenta ſumuntur, fieri nequit vt vtrunque ſit quod affirmatione & negatione diuiditur. Itaque ſublato vno, alterũ manet: poſito altero, reliquũ tollitur. vocatúrque hic à diuiſione locus medius inter eos, qui ab ipſo duci ſolent: atq; eos qui extrinſecus aſſumuntur. Cum enim quæritur, an aliqua temporis ſit origo: ſumitur quidem eſſe originem, & ex ipſo per propriam conſequentiam de re ipſa quæ quæritur, fit impoſſibilitatis ſyllogiſmus. quo concluſo reditur ad prius: quod verum eſt neceſſe eſſe. Siquidem id quod ei oppoſitum eſt: ad impoſſibile aliquod, inconueniénſque producitur. Itaque quoniam ex ipſa re, de qua quæritur, fieri ſyllogiſmus ſolet: quaſi ab ipſis locus eſt deductus: quoniam vero non in eo permanet, ſed ad oppoſitũ redit: quaſi extrinſecus ſumitur. idcirco hic à diuiſione locus: inter vtrunque medius collocatur. At vero qui ex partitione ſumuntur: duplici fiunt modo. Aliquoties enim quæ diuiduntur: ſimul eſſe poſſunt. vt ſi vocem in ſignificationes diuidamus: omnes ſimul eſſe poſſunt. veluti cum dicimus amplector: aut actionem ſignificat, aut paſſionem.

ſimul vtrunque ſignificare poteſt. Aliquoties veluti negationis modo quæ diuidũtur, ſimul eſſe non poſſunt: vt aut ſanus eſt, aut æger. fit autem ratiocinatio in priore quidẽ modo diuiſionis: tum quia omnibus adeſt quod quæritur, vel non adeſt. tum vero, alicui adeſſe vel non adeſſe: quod aliis adſit aut minime. Nec in his explicandis diutius laboramus: ſi priores reſolutorii, vel Topica Ariſtotelis diligentis animũ lectoris inſtruxerint. Nam ſi quæratur vtrum canis ſubſtantia ſit, atque hãc diuiſionem faciat collocutor: canis, vel latrabilis animalis vel marinæ beluæ, vel cæleſtis ſyderis nomen eſt: demõſtrétque per ſingula & canem latrabilem, ſubſtantiam eſſe, marinã quoque beluam, & ſydus ſubſtantiæ, poſſe ſupponi: monſtrauit canem ſubſtãtiam eſſe. Atq; hic quidem ex ipſis in quæſtione propoſitis videbitur argumẽta traxiſſe. At in talibus ſyllogiſmis (aut ſanus eſt, aut æger. ſed ſanus eſt: non igitur eſt æger. ſed ſanus nõ eſt: æger igitur eſt. vel ita: ſed æger eſt: ſanus igitur nõ eſt. vel ita: ſed æger nõ eſt: ſanus igitur eſt.) ab iis quæ ſũt extrinſecus, ſumptus eſt ſyllogiſmus, id eſt, ab oppoſitis. idcirco ergo totus hic à diuiſione locus, inter vtroſq; medius eſſe perhibetur: qui in negatione ſit cõſtitutus, aliquo modo quidẽ ex ipſis ſumitur, aliquo modo vero ab exterioribus venit. Si vero à partitione ducãtur

argumenta: nunc quidē ab ipſis, nunc vero ab exteriorib⁹ copiam præſtant. Et Græci quidem Themiſtii diligentiſſimi ſcriptoris ac lucidi, & omnia ad facilitatem intelligentiæ reuocātis: talis locorū videtur eſſe partitio. quæ cum ita ſint: breuiter mihi locorū diuiſio commemoranda eſt, vt nihil præter eam monſtretur eſſe relictum, quod non intra eam probetur incluſum. De quo enim in qualibet quæſtione dubitatur: id ita firmabitur argumētis, vt ea vel ex ipſis ſumantur quæ in quæſtione ſunt conſtituta, vel extrinſecus ducantur, vel quaſi in confinio horum poſita veſtigentur. At præter hanc diffinitionem nihil extra inueniri poteſt. ſed ſi ab ipſis ſumitur argumētum: aut ab ipſorū neceſſe eſt ſubſtātia ſumatur, aut ab iis quæ eam cōſequuntur, aut ab iis quæ inſeparabiliter accidūt, vel iis adhærent, & ab eorum ſubſtātia ſeparari ſeiūgíque non poſſunt, vel nō ſolent. quæcūque vero ab eorū ſubſtantia ducuntur: ea aut in deſcriptione, aut in diffinitione ſunt. & præter hæc à nominis interpretatione. Quæ vero ea velut ſubſtantiā continentia conſequūtur: talia ſunt vt vel generis, vel differentiæ, vel integri, vel ſpecierum, vel partiū loco circa ea quæ inquiruntur, aſſiſtāt. Item vel cauſſæ vel efficientis, vel materiæ, vel formæ, vel finis, vel effect⁹, vel corruptionis, vel vſus, vel quantitatis, vel temporis, vel mo-

di. Quod vero proprium inſeparabile, vel adhærens accidens nuncupatur: id in communiter accidentibus numerabitur. & præter hæc quidem, aliud quod cuiquā ineſſe poſſit: non poteſt inueniri. Quib' ita poſitis inſpiciamus eos locos: nūc quos dudum extrinſecus pronuntiabamus aſſumi. ea enim quæ extrinſecus aſſumuntur: non ſunt ita ſeparata atque diſiun cta, vt nō aliquo modo quaſi ex regione quadam ea quæ quæruntur, aſpiciant. Nam & ſimilitudines & oppoſita ad ea ſine dubio referuntur: quibus ſimilia vel oppoſita ſunt, licet iure atque ordine videantur extrinſecus collo cata. Sunt autem hæc: ſimilitudo, oppoſitio, maius, minus, rei iudicium. in ſimilitudine enim, tum rei ſimilitudo, tum proportionis ratio continetur. omnia enim ſimilitudinem tenent. oppoſita vero in contrariis, in priuationibus, in relationibus, in negationibus conſtant. Cōparatio vero maioris ad minus: quædam quaſi ſimilium rerum diſſimilitudo eſt. Rerum enim per ſe ſimilium in quātitate diſcretio: maius ac minus facit. quod enim omni qualitate, omníque ratione diuiſum eſt: id nullo modo poterit comparari. Ex rei vero iu dicio, quæ ſunt argumēta quaſi teſtimonium præbent, & ſunt inartificiales loci, atque omnino diſiuncti: nec rem potius quàm opinionem iudiciúmque ſectantes. Trāſſumptionis

vero locus: nunc quidem in æqualitate, nunc vero in maioris minoríſve cõparatione conſiſtit. Aut enim ad id quod eſt ſimile, aut ad id quod maius ac minus: fit argumentorum rationúmque tranſſumptio. ii vero loci, quos mixtos eſſe prædiximus: aut ex caſibus, aut ex coniugatis, aut ex diuiſione naſcũtur. In quibus omnibus conſequentia, & repugnantia cuſtoditur. Sed ea quidẽ quæ ex diffinitione, vel genere, vel differentia, vel cauſis argumẽta ducuntur: demõſtratiuis maxime ſyllogiſmis vires, atque ordinem ſubminiſtrant: reliqua vero veriſimilib⁹ ac dialecticis. Atque ii loci qui maxime in eorum ſubſtãtia ſunt, de quibus in quæſtione dubitatur: ad prædicatiuos ac ſimplices. reliqui vero, ad hypotheticos & conditionales reſpiciũt ſyllogiſmos. Expeditis igitur locis, & diligenter tam diffinitione, quàm exemplorum luce patefactis: dicendum videtur quomodo hi loci maximarũ ſint differentiæ propoſitionũ, ídque breuiter. neque enim longa diſputatione res eget. Omnes enim maximæ propoſitiones, vel diffinitionem continent, vel deſcriptionem, vel nominis interpretationem, vel totum, vel genus, vel partes, vel ſpecies, vel cætera, quibus differũt inter ſe maximæ propoſitiones. Nã in eo quòd ſunt maximæ, non differunt: ſed in eo quòd hæc à diffinitione quidem, illa vero à genere, aliæ verò

veniūt ab aliis locis, & his iure differre, híque earum differentiæ eſſe dicuntur. ſed quoniā diuiſio Themiſtii patefacta eſt: nunc ad Marci Tullii diuiſionem tranſeamus.

Seuerini Boetii

DE DIFFERENTIIS Topicis liber tertius.

QVOD locorū differentias multipliciter variéque tractamus: nihil mirū diligētibus ingeniis videri debet, cū manifeſtū ſit vnāquanque rem multis ſæpe differētiis, atque in varias diuiſionis figuras poſſe partiri. Nam quia ſingulas res non vna, ſed plures ſæpe differētiæ cōprehendunt: neceſſe eſt, vt ſecūdum differentiarum varietatē fiat etiam diuerſitas diuiſionum. vt & numeri nunc eas colligimus differentias: quòd alii pares, alii vero impares. nūc vero quòd alii primi, atque incōpoſiti: alii ſecundi, atque compoſiti. Triangulorum etiam multis modis fieri partitionē geometricæ diſciplinæ tenor oſtendit. iam tamē in omnibus

prouidendum eſt, vt nihil extra in qualibet diuiſionis forma relinquatur, nihil vltra ſuperfluum ac præter quod neceſſe eſt, aggregetur. qua in re quid mirum videri debet, ſi cũ antea ſecundum Themiſtium locorum differentias dederimus: nunc diuerſas ſecũdum Marcum Tullium depromamus? Cuius propoſita breuiter partitione, atque exemplis conuenientibus expedita: tum demũ quo differat, vel quo cõgruat ſuperius digeſtæ diuiſioni, quomodo & altera concludat alterã, cõmemorabo. Nam cum Marcus Tullius omnem logicam facultatem, quam rationem diligentem diſſerendi dixit, duas habere partes propoſuerit: vnam inueniendi, alteram iudicandi: & cum locos eſſe diffinierit, argumẽti ſedes à quibus ſcilicet argumenta promuntur: argumentum etiam rationе, quæ rei dubiæ faciat fidem, diuiſionẽ locorum omnium hoc modo fecit. ex iis inquit locis, in quibus argumẽta incluſa ſunt: alii in ipſo hærent de quo agitur, alii aſſumuntur extrinſecus. Duas igitur locorũ ſpecies fecit. alios enim in ipſis quæſtionum terminis hærere propoſuit: alios extrinſecus aſſumi. atq; eos quidẽ qui in ipſis hærẽt, de quibus quæritur, tali diuiſione partitur. in ipſo inquit: tũ ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tũ ex iis reb⁹ quæ quodam modo affectæ ſunt ad id de quo quæritur. Extrinſecus autem ea dicũtur,

quæ abſunt longéque diſiuncta ſunt. poſt hæc eum locum, qui ab effectis ducitur, in conuenientia membra partitus eſt, hoc modo. Alia enim (inquit) ſunt coniugata: alia ex genere, alia ex forma, alia ex ſimilitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex cōiunctis, alia ex antecedentibus, alia ex conſequentibus, alia ex repugnãtibus, alia ex cauſſis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum aut minorum aut parium. quorum quidem omnium & natura breuiter attingenda eſt, extra ponenda. Eorum igitur locorũ, qui in ipſo de quo agitur, hærent: primũ eſſe dixit à toto. Totũ vniuſcuiuſque rei in diffinitione conſtat. omnis enim diffinitio, rei, quam diffinit, adæquatur. quod ſi vnaquæque res tota eſt (nihil enim integrum eſſe, niſi totum poteſt) diffinitionem quoq; totũ eſſe neceſſe eſt: id eſt, quæ totã rei, quã diffinit, ſubſtantiam claudit. Diffinitio vero eſt oratio, quæ vniuſcuiuſq; rei quidem eſſe deſignat. ab hac ita ducitur argumentum. vt ſi ſit quæſtio, an arbores ſint animalia: dicã,

Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.
At arbor non eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis.
tum claudam,
Non ſunt igitur arbores animalia.

Quæſtio de genere. maxima propoſitio. vnde diffinitio abeſt: inde illud quoque abeſſe, quod diffinitur. locus à diffinitione. Partes

ſunt:quarũ conuentu efficitur totũ.partes etiã vocantur,quæ diuidunt totum.hæ autem ſpecies,vel formæ nuncupari ſolẽt. à quibus hoc modo ſumitur argumentum. Ab iis quidem partibus, quarum coniunctione componitur totum,hoc modo. vt ſi ſit dubitatio,an anima ſit corporea: partiemur animam velut his tribus partibus,quòd vel vegetabilẽ vim,vel ſenſibilem,vel intelligibilem præſtet.at neque ipſum vegetare,neque ſentire,neque intelligere: corporale eſt.Cúmque nulla pars ſit corporalis animæ:omnino anima corporalis non eſſe monſtrata eſt. Quæſtio de genere,id eſt,an anima corpori ſubiiciatur vt generi. maxima propoſitio. à quibus partes abſunt: totũ quoque abeſſe.locus à partibus totum coniungentibus. Item ab iis partibus quæ totum diuidũt hoc modo. Sit in quæſtione an anima ſecundum locum moueatur.dicã:motus ſecundum locum tres ſpecies ſunt: crementum,diminutio,permutatio. anima vero neq; augetur, neque minuitur, neque ab alio loco tranſit ad alium. nõ igitur mouetur. quæſtio de accidẽti: maxima propoſitio eadẽ quæ ſuperius.locus à partibus totũ diuidentibus. A nota vero argumentũ eſt: quoties ab interpretatione nominis, rei dubiæ fides quæritur hoc modo. vt ſi dubitetur an philoſophia ſit bonum:dicemus, Philoſophia eſt amor ſapientiæ.

At id bonum eſt.
Philoſophia igitur bonum eſt.

Hic igitur rem non diffinimus: ſed nomen diffinitione prodimus. quæſtio de genere. maxima propoſitio. nominis interpretationem rem declarare. locus à notatione. Coniugata ſunt, quæ ab eodem nomine flectuntur: vt à iuſtitia, iuſtũ, iuſte. Ab his ita capitur argumentum. vt ſi quæratur, an ridere gaudere ſit. dicemus, ſi riſus gaudiũ eſt, & ridere gaudere eſt. quæſtio de accidenti. maxima propoſitio. coniugatorum eandem eſſe naturam. locus à coniugatis. Genus eſt quod de pluribus ſpecie differentibus, in eo quòd quid ſit, prædicatur. Ab hoc ita ducitur argumentum. vt ſi quæratur, vtrũ anima numerus ſit ſeipſum mouens, vt Xenocrati placuit: dicemus,

Anima ſubſtantia eſt.
Numerus vero ſubſtantia non eſt.
Igitur anima numerus non eſt.

Quæſtio de diffinitione. locus à genere. maxima propoſitio. quorũ diuerſa ſunt genera: ipſa quoque ſunt diuerſa. Forma eſt quod de pluribus numero differentibus in eo quòd quid ſit, prædicatur. Ab hac fit argumentum hoc modo. vt ſi quæratur an color in ſubiecto ſit: id approbabimus eo, quoniam album vel nigrum in ſubiecto ſunt, à ſpecie ſcilicet ad genus deducẽtes. quæſtio de genere. Nã in ſub-

iecto eſſe, vel non eſſe: accidens vel ſubſtantiam ſignificat, quæ ſunt prima rerum genera. maxima propoſitio. in formis ſpectari generum proprietatem. locus à forma. Similitudo, eſt rerum differentium eadem qualitas. Ab hac ita fieri argumẽtum videtur. vt ſi quæratur, ſorte, an electione rectores ciuitatibus dandi ſunt. negetur, quoniã nec in naui quidẽ ſorte: ſed electione peritus rector eligitur. ſimilis eſt nauis quidem ciuitati: gubernator autem magiſtratui. quæſtio de accidenti. locus à ſimili. Maxima propoſitio. de ſimilibus idem eſt iudicium. Item à differentia. vt ſi quæratur, an idem ſit rex, quod tyrannus. dicemus, minime. Nanque in rege eſt pietas, iuſtitia, manſuetudo: in tyranno cuncta diuerſa ſunt. quæſtio de diffinitione. locus à differẽtia. Maxima propoſitio. differentium rerum non idem eſſe iudicium. Contraria vero quæ Cicero appellat: quatuor diuiduntur modis. aut enim aduerſa ſunt, vt album nigrũ. aut priuantia, vt iuſtitia, iniuſtitia. aut relatiua, vt dominus, ſeruus. aut negatiua, vt videre, & nõ videre. ab his omnibus ita argumẽta ducuntur. ab aduerſis: ſi bona eſt ſanitas, mala eſt ægritudo. à priuantibus: ſi iniuſtitiã fugimus, ſequamur iuſtitiam. à relatiuis quidẽ: quiſquis pater vult eſſe, habeat filium. à negantibus: non me accuſas feciſſe, quod me non feciſſe defendis. quæ

ſtiones de accidentibus. Maxima propoſitio. in aduerſis, priuantibus, & negantibus: contraria ſibi conuenire non poſſe. In relatiuis abſq; ſe, relatiua eſſe non poſſunt. Locus à cõtrariis: quæ melius oppoſita vocarentur. Adiuncta ſunt quæ finitimum tenent locum, ita vt temporibus quidem tum antecedant, vt amorẽ cõgreſſio: tum rei cui adiuncta ſunt hæreant, vt ambulationi pedum ſtrepitus: tum conſequátur, vt atrox facinus, mentis trepidatio. neque hæc neceſſaria ſunt, ſed frequenter eueniunt. Nam neque qui congreſſus eſt: modis omnibus amauit. & qui congreſſus non eſt: vno ſemel aſpectu in amorem incidit. & ambulante quo, poteſt non eſſe ſtrepitus pedũ, & non ambulante, pedes ſtrepere: ſi conſiſtens vno eodémque loco pedes moueat. & trepidare, cum nihil atrox fecerit: & non trepidare, qui fecerit. ab his ducetur argumentum, vel cum amare aliquem ſuſpicamur, quia fuerit ante congreſſus. vel ambulaſſe aliquẽ in locum: cum pedũ ſtrepitus fuit auditus. vel atrox facinus cõmiſiſſe: quẽ trepidare videamus. atque in his quæſtiones de accidẽtibus. locus ab adiũctis. maxima propoſitio. ex adiunctis adiũcta perpendi. Antecedẽtia vero ſunt: quibus poſitis ſtatim neceſſe eſt aliud cõſequatur. velut cum dicimus, ſi homo eſt, animal eſt. Neque in his temporũ ratio, nec rerum neceſſitas varia eſt:

ſed ſtatim vt dictum fuerit id quod antecedit, comitatur id quod eſt conſequens. Hic vero locus totus in conditione eſt conſtitutus. poſita enim conditione, ſi ſit antecedens: eſſe neceſſe eſt quod conſequitur, hoc modo. Si peperit: cum viro cõcubuit. antecedẽs eſt, peperiſſe: cum viro concubuiſſe, conſequens. nam neque illud quæritur, quid prius tempore ſit, quid poſterius: & ſæpe ita variãtur, vt id quod poſterius eſt tempore, antecedẽs eſſe videatur in propoſitione. vt peperiſſe poſterius eſt, ꝙ concubuiſſe. tamẽ ſi peperit, modis omnibus cum viro cõcubuit. & hoc præcedẽte, & prius poſito: neceſſe eſt illud intelligatur. aliquoties vero ſimul ſunt. vt ſi ſol ortus eſt: dies eſt. aliquoties quod præcedit, prius eſt: poſterius vero, quod conſequitur. vt ſi arrogans eſt: odioſus eſt. ex arrogantia enim quiſque fit odioſus. ex antecedenti igitur argumentum ſumimus: ſi peperit, cum viro concubuit. ſumo quod antecedit: at peperit. concludo, quod ſequitur: cum viro igitur concubuit. à conſequẽtibus ita ſumo quod conſequitur. at non concubuit cũ viro: concludo quod antecedit, non igitur peperit. Quæſtio eſt de accidenti. locus ab antecedentibus, & conſequentibus. maximæ propoſitiones, poſito antecedẽti, comitari id quod conſequitur. perempto conſequẽti, perimi quod antecedit. Repugnantia ve-

ro ſunt contrariorum conſequentia. vt vigilare, dormire, contraria ſunt: ſtertere dormientibus adiunctum eſt. ſtertere igitur ac vigilare: repugnãtia ſunt. ab his ita fit argumẽtum. Túne eum vigilare dicis, qui ſtertat? quæſtio de accidenti. argumentum à repugnantibus. maxima propoſitio. repugnantia ſibi conuenire nõ poſſe. Cauſa eſt efficiẽs, quæ quãlibet rem efficit, præcedens non ſemper tempore ſed proprietate naturæ. vt ſol diẽ. ab hac ita ſumimus argumentũ. Cur eſſe dubites diẽ: cum ſolem in cælo eſſe aſpicias? quæſtio de accidenti. nam diem eſſe: accidit aeri, id eſt, eſſe per ſolem lucidum. argumentũm ab efficientibus cauſis. maxima propoſitio. vbi cauſa eſt: effectum hinc abeſſe nõ poſſe. Effectum eſt quód efficit cauſa. ab hoc ita ſumitur argumẽtum. An tu dubitas amaſſe, quam rapuit? quæſtio de accidenti. argumentum ab effectis. maxima propoſitio. vbi effectum eſt: cauſam abeſſe non poſſe. veluti nõ abfuit amor: qui fuit cauſa cur rapuerit, quod eſt effectum. Comparatio vero maioris eſt: quoties id quod minus eſt, maiori comparatur. ab hoc loco ſumitur ita argumentum. ſi is qui patriã bello perſecutus eſt, tãdem veniã meruit à ciuibus: cur non is quoque mereatur, qui ob ſeditionẽ motam actus eſt in exilium? quæſtio de accidẽti. argumentum à cõparatione maioris. maxima

propoſitio. quod in re maiore valet: valeat in minore. Minoris eſt cōparatio: quoties maior res confertur minori. Atque ex ea capitur argumentū hoc modo. Si C. Gracchū mediocriter labefactantē ſtatū reipublicæ, Scipio priuatus interfecit: cur nō Catilinā orbem terræ cæde, atq; incendio vaſtare cupientē, conſules perſequuntur? quæſtio de accidenti. argumentum à comparatione minoris. maxima propoſitio. quod in re minore valet: valeat in maiore. Paria ſunt, quæ eiuſdem quātitatis ſunt. & ſemper paritas: ſimilitudo eſt quātitatis. ab hoc ita fit argumentū. Si Demoſthenem quis laudare deſyderet: cur vituperet Tulliū? quæſtio de accidenti. argumentū à comparatione pariū. maxima propoſitio. parium idem eſſe iudiciū. Reſtat is locus, quem extrinſecus dixit aſſumi. hic iudicio nititur & authoritate: & totus probabilis eſt, nihil cōtinens neceſſariū. Probabile autem eſt quod videtur vel omnib⁹, vel pluribus, vel doctis, vel ſapientibus, & inter hos famoſis atque præſtantibus: vel iis qui ſecundum vnamquāque artem, peritiam conſecuti ſunt: vt medico, in medicina: geometræ, in geometria. ab hoc loco tale eſt argumētum: veluti ſi dicam, difficile eſt cum Carthaginēſibus bellum gerere: quoniā id P. Scipio Cornelius Africanus dixit, qui ſæpe fuerat expertus. Hic vero locus extrinſecus dicitur con-

ſtitutus: quoniam non de iis qui prædicati vel ſubiecti ſunt termini, ſumitur: ſed ab extrinſecus poſito iudicio venit. hic etiam inartificialis, & artis expers vocatur: quoniam non ſibi hinc ipſe conficit argumentũ orator. ſed præparatis poſitíſque vtitur teſtimoniis. Expeditis igitur Marci Tullii differentiis, quibus ipſe à ſe maximas propoſitiones, quas locos eſſe diximus, ſeparauit: pertractanda breuiter mihi videtur ſuperius digeſta partitio, vt ea quæ ſimilia videntur, à ſemetipſis ratione congrua ſegregentur. ſimilis enim videtur locus à toto, ei qui eſt à nota. vterque enim in diffinitione eſt conſtitutus. Nam interpretatio nominis: quædam ipſius nominis diffinitio eſt. ſed illa eorum maxima eſt differentia, quia locus à toto rem diffinit: à nota vero rem non diffinit, ſed nomen interpretatur. Diuerſa vero ſunt, res ac nomen. hoc enim ſignificat: illud vero ſignificatur. Item locus à partium enumeratione: conſimilis videtur eſſe ei qui eſt à forma. Nam & forma pars eſt: & qui genus diuidit, enumerat partes. neque enim aliter fieri ex forma argumentum poteſt: niſi diuidatur à genere. ſumi enim omnino forma non poteſt: niſi per diuiſionem. ſed hic quoque multa eſt differentia. nam partium enumeratio neceſſe eſt, vt diuidat totas partes, eáſque vniuerſas ad fidem argumen-

tationis aſſumat, ſiue illæ partes, ſiue ſpecies ſint: vt genus quidem ſpeciebus, totum vero partibus approbetur. In forma vero ſufficit ad demonſtrandum, quod de genere dicitur, vna quælibet. Item locus à contrario, & repugnantibus videtur eſſe conſimilis: ſed habet differentiam, quia contraria primis ſibimet frontibus opponuntur: repugnantia vero per coniunctionem contrariorũ ſibi probãtur aduerſa. vt dormire ac vigilare: ſtatim ſibi contraria ſunt. ſtertere vero, repugnat vigilationi, idcirco quia ſomno coniungitur. Adiuncta vero antecedentia & cõſequẽtia, quaſi finitima ſunt. Sed diſtãt, quoniã in adiunctis nulla eſt neceſſitas: in antecedentibus vero & conſequentibus, maxima. in adiunctis vero tẽpora nimium valent. Nam quod adiunctum eſt: id præcedere rem ſolet, vel cum ea vno eodémque tempore eſſe, vel ſubſequi poſterius. At in antecedentibus nihil horum eſt: ſed non habita temporis ratione mox vt fuerit antecedens, conſequens eſſe neceſſe eſt. & ſi conſequens nõ fuerit, antecedẽs neceſſe eſt interire.

Ac de Marci Tullii locis ſufficiẽter dictum eſt: nunc ad Themiſtii diuiſionem redeamus. & quomodo ſuperius partitiones digeſtæ ſibi conſentire poſſint: breuiter explicemus. ac primum quidẽ totius partitionis differentias colligamus communiter. Superior autẽ diuiſio

Themiſtii docuit alios eſſe locos, qui in ipſis terminis de quibus quæritur inſunt: alios qui extrinſecus aſſumuntur, alios qui inter vtroſque verſantur: vt hic trina intelligatur diuiſio. At Marci Tullii diuiſio locos bifariam oſtendit. alios enim in eo ipſo, de quo agitur, hærere proponit: alios extrinſecus aſſumi. Hic igitur omnes eos locos, quos medios Themiſti' propoſuit: iis applicauit atque coniunxit, qui ſunt in ipſis, de quibus agitur terminis cõſtituti. & communiter quidem talis diuiſionum differentia eſt: quæ clarius apparebit, ſi ſingula perſequamur. Eos igitur locos qui poſiti ſunt in terminis, de quib' in quæſtione dubitatur: priore partitione Themiſtius, tũ in ſubſtantia poſuit, tum in ſubſtantiæ conſequẽtia. In ſubſtãtia ſunt diffinitio, deſcriptio, nominis interpretatio. Subſtantiæ vero conſequentia ſunt: genus, totum, pars, ſpecies, cauſa efficiens, materia, forma, effectũ, corruptio, finis, vſus, cõmuniter accidentia. Eos vero qui extrinſecus aſſumuntur: tum in iudicio, tum in ſimilitudine, tum in quãtitatis comparatione, tum in oppoſitione, tum in proportione, tum in tranſſumptione ſeparauit. Quos vero inter vtroſque poſuit: hos in caſibus, & coniugatis, & diuiſione cõſtituit. Sed Marc' Tullius eos, qui in ipſo ſunt, de quo quæritur: tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex

iis rebus,quæ quodam modo affectæ ſunt ad id de quo quæritur, poſuit. ipſa vero quæ affecta ſunt: multifaria diuiſione partitus eſt. ſolum vero iudicium extrinſecus ſegregauit. pluréſque partes eorum quæ in diuiſione Themiſtii poſita ſunt, ſubſtantiæ conſequentia,itémque locos medios, inter affecta numerauit. In tam vero varia diuiſione neceſſe eſt vt vtræque ſibi non eadem parte conueniant. Id vero in cũctis multipliciter diuiſis fieri poteſt:velut ſi quis diuidat triangulorum formas ſic. Triangulorum, aliæ ſunt æquilateræ formæ,aliæ duo tantum latera habentes æqualia, aliæ vero totis inæqualibus lateribus iunctæ. Rurſus ſit iſta diuiſio,vt alias dicat aliquis rectum habentes angulum,quæ ortogoniæ nuncupantur: alias dicat tribus acutis angulis contineri, quæ ſunt oxygoniæ, alias in obtuſum angulum tẽdi,quæ ſunt amblygoniæ. Neceſſe eſt igitur, vt vtræque ſibi diuerſa partiũ ratione conueniant.Nam quod eſt ortogonium:id ſemper vel duobus lateribus æqualibus continetur,vel tribus inæqualibus. ſed quod nõ eſt amblygonium: id vel duobus lateribus continetur æqualibus, vel tribus inæqualibus. Sed quod eſt oxygonium:id vel tribus lateribus æqualibus, vel duobus continetur. Rurſus id quod eſt æquilaterum, ſemper eſt oxygoniũ. id vero quod duobus lateribus æqualibus con

tinetur: vel ortogonium, vel amblygoniũ, vel oxygonium eſſe poteſt. Quod vero trib' inæqualibus continetur lateribus: vel ortogoniũ, vel amblygonium eſſe neceſſe eſt. Secundum igitur hunc modum cũctam Marci Tullii atque Themiſtii diuiſionem à principio pariter ordientes: inuicem ſibimet clauſam eſſe monſtremus. in quibus omnibus & exemplorum & intelligẽtiæ ſuperius expeditæ, præſens debet eſſe memoria. Diſponamus igitur omnem Themiſtii diuiſionem. & poſt hãc ſubiiciatur Tulliana partitio: vt ea quæ dicenda ſunt, apertius oculis ſubiecta clareſcant.

THEMISTII DIVISIO.

L O C I.

IN IPSO.		EXTRINSECVS.	MEDII.
ſtantia	A conſequentibus	A rei iudicio	A caſibus
nitione	A toto vel genere	A ſimilibus	A cõiugatis
riptione	vel integro	A maiore	A diuiſione
inis in-	A partibus gene-	A minore	
retatione	ris vel integri	Ex oppoſitis	
	A cauſis efficienti	vel contrariis	
	bus	vel relatiuis	
	A materia	vel ſecũdũ pri-	
	A forma	uationẽ & ha	
	A fine	bitũ, vel per af	
	A generationibus	firmationẽ &	
	A corruptionibus	negationem	
	Ab vſibus	A proportione	
	A communiter ac-	Ex trãſſumptio-	
	cidentibus.	ne.	

MARCI TVLLII DIVISIO.

L O C I.

IN IPSO.		EXTRINSECVS.
)	Ab adiunctis	A iudicio & au-
tibus	Ab antecedentibus	thoritate.
a	A conſequentibus	
ectis id eſt	A repugnantibus	
iugatis	A cauſſis	
ere	Ab effectis	
na	A comparatione	
ilitudine	vel maiorum	
ferentia	vel minorum	
trario.	vel parium.	

Quibus ita deſcriptis nūc quemadmodum Marci Tullii diuiſio Themiſtii partitioni cōueniat, explicemus. cum igitur locum, quē Cicero dixit à toto, à ſubſtantia Themiſtius eſſe propoſuit (vterque enim in diffinitione conſiſtit: ſiue illa ſubſtantialis ſit, ſiue deſcriptio) à partiū enumeratione locus ex Ciceronis Topicis poſitus: idem eſt, qui in Themiſtii diuiſione, inter medios à diuiſione nominatus eſt. quoties enim aliquid eſſe vel non eſſe mōſtrare contendimus: ſi fidem à partium enumeratione capiamus, id eſt, ex diuiſione neceſſario faciendum eſt. diuiſio vero, aut formarū proceſſit, aut partium. Locus quoque qui ex diuiſione à Themiſtio inter medios collocatꝰ eſt: à Cicerone in generis tractatione ponitur. ait enim Tullius cum de genere loqueretur, hoc modo. commode etiam tractatur hæc argumentatio: quæ ex genere ſumitur, cum ex toto partes perſequare, hoc modo. ſi dolus malus eſt, cum aliud agitur, & aliud ſimulatur: enumerare licet quibus modis id fiat: deinde in eorum aliquē id quod arguas, dolo malo eſſe factum includere. quod genus argumenti in primis firmum videri ſolet. A notatione Tullii locus is qui Themiſtii eſt à nominis interpretatione. A cōiugatis communis eſt locus: cū Themiſtius in medios collocauit. A genere Marcus Tullius poſuit: à toto Themiſtius.

A forma Cicero: à parte: id eſt, ſpecie Themiſtius. A ſimilitudine cõmunis quidem eſt: niſi quòd Marcus Tullius ſub ea proportionem comprehendit. A differentia Tullii: vel à genere, vel à toto in Themiſtii diuiſione, vel à parte intelligi poteſt. A genere vel à toto quidem: ſi ſit conſtitutiua differẽtia, de qua ſumitur argumẽtum. à parte vero: ſi ſit diuiſibilis. A cõtrario idem locus eſt: qui à Themiſtio ab oppoſitis dictus eſt, & extrinſecus cõſtitutus. Ab adiunctis ille eſt: qui in Themiſtii partitione, à communiter accidentibus dicitur, inter conſequentia ſubſtãtiæ nominatus. Ab antecedentibus, & conſequentibus: locus multifariã ſpargitur. Nam & diffinitio & deſcriptio, & antecedere rem & conſequi poſſunt. itémq; nominis interpretatio, itẽ ſpecies antecedit: gen⁹ ſequitur. cauſa etiã efficiens antecedit: & ſequitur effectus, materiã vero ſequitur effect⁹, cõmuniter accidentia quoq; ſi inſeparabilia ſint, neceſſe eſt vt conſequantur. Coniugata autem ſeſe vel antecedunt, vel conſequuntur. itaque hic locus pluribus mixtus eſt: non tam in rebus ab aliis omnibus, quàm tractatione diuerſus. ipſa enim conditio conſequentiæ: locum alium facit, cum ipſa conditio conſequentiæ vel in diffinitione, vel in deſcriptione, vel in forma, vel in cauſa, vel in cæteris poſita ſit. Repugnantia vero oppoſitis aggregantur: effici-

entia cauſis efficiẽtibus vel materia. Effecta illi ſunt conſimilia loco, quem Themiſtius poſuit à fine. nam cauſarum effectus, finis eſt. A cõparatione maioris vel minoris: idem locus eſt qui apud Themiſtiũ inter extrinſecos locos ponitur, à maiore, vel minore, vel à compa ratione parium inter eos qui à ſimili ducũtur, eſſe putandus eſt. dictum eſt enim in quantitate: ſimilitudinem eſſe paritatem. Reſtat locus vtriſque communis: qui extrinſecus collocatus eſt, quem Cicero, ſicut Themiſtius à rei iu dicio eſſe propoſuit. & Marci Tullii quidem diuiſio, ſuperiori Themiſtii partitioni tali mo do poterit includi; quod licet in ſubiecta deſcriptione proſpicere.

TVLLIANA diuiſio.	THEMISTII diuiſio.
A toto	A ſubſtantia
A partium enumeratione	A diuiſione
A notatione	A nominis interpretatione
A coniugatis	A coniugatis
A genere	A genere vel à toto
A forma	A parte vel à ſpecie
A ſimilitudine	A ſimili
A differentia	A toto vel à parte
A contrario	Ab oppoſitis
Ab adiunctis	A cõmuniter accidentibus
Ab antecedentibus vel à conſequentibus.	A diffinitione vel deſcriptione, vel interpretatione, vel ſpecie, vel cauſſa, vel materia, vel cõmuniter accidentibus, vel coniugatis.
A repugnantibus	Ab oppoſitis
Ab efficientibus	A cauſſis
Ab effectis	A fine
A comparatione	A maiore
vel maiorum	A minore
vel minorum	
vel parium.	A ſimilibus.

Omnis quidem Marci Tullii partitio locorum, in Themiſtii diuiſione ſuperioris deſcriptionis formula videtur concluſa. Nunc Themiſtii diuiſio ad Marci Tullii diuiſionem reducenda eſt. Cuius quidem multa pars Ciceroni conuenit: ſicut prior etiam deſcriptio docet. quod vero ex Themiſtii ſupereſt diuiſione: id ſi ad Tullii partitionis ordinẽ referatur, facili compendio quemadmodum ad ſeinuicem partitiones reducantur, oſtenditur. Nam continuæ Marci Tullii diuiſioni ex Themiſtii locis, hi ſuperiore deſcriptione conuenerant. Ciceronis quidẽ à toto: Themiſtii à ſubſtantia. A partium enumeratione Ciceronis: à diuiſione Themiſtii. A notatione Ciceronis: ab interpretatione Themiſtii. A coniugatis vtrorumque communis. à genere Cicero: à toto Themiſtius. à forma Cicero: à parte, id eſt, ſpecie Themiſtius. à ſimilitudine communis. à differentia Cicero: à toto vel à parte Themiſtius. à contrario Cicero: idem apud Themiſtium ab oppoſitis. ab adiunctis Cicero: eundem à communiter accidentibus Themiſtius dixit. Ab antecedentibus & conſequentibus, mixti cum pluribus. à repugnantibus Cicero: idem à Themiſtio ab oppoſitis dicitur. ab efficientibus Cicero: à cauſſis Themiſtius. ab effectis Cicero: à fine Themiſtius. à comparatione maioris ac minoris Marcus Tullius: iidem

ſunt à maiore ac minore Themiſtio. à compa rationc partium Cicero: à ſimilibus Themiſtius. Cum igitur M. Tullii plena diuiſio aliquibus mẽbris Themiſtianæ diuiſionis aptetur: fieri nõ poteſt, vt non mẽbra Themiſtianæ diuiſionis ſtatim ad Tullianæ cõuenientia reducantur. quocirca ſiquid reliquũ eſt in Themiſtii diuiſione, quod ſuperiori formulæ nõ videatur aſcriptum: plenæ Marci Tullii diuiſioni ſic poterimus aptare. inuicẽ igitur diuiſiones alterna reciprocatione cõiunctæ ſunt. Reſtant autẽ ex Themiſtii locis hi: ab vſibus, ab effectibus, & corruptionibus, & proportione, & tranſſumptione, quorũ quidẽ ab vſibus, ſi vſus alicuius rei ſemper effector eſt: ei loco Ciceronis adhibẽdus eſt, (qui ab efficientibus nuncupatur. Quòd ſi ipſe vſus efficitur) ei loco Ciceronis aptandus eſt, qui ab effectis vocatur. ab effectib' vero: ſiquidẽ efficit aliquid effectus, ab efficientibus cauſis eſt. ſi vero ipſe effectus plenum aliquid confectũmq; demonſtrat: is locus eſt, quem ab effectis Tullius dixit. à corruptionibus vero: ab efficientibus dici poteſt. Nam cum omnis generatio efficiat aliquid, id eſt, ſubſtantiam formæ: corruptio rurſus ipſa quoque efficit quiddã, id eſt, ſubſtantiali forma ſpoliat ac priuat, velut mors facit corporis diſſolutionem. à proportione vero idem eſt: quã Tullius à ſimilibus dixit. nam

multorū in multis ſimilitudo eſt proportio. Tranſſumptio vero ſi quidē ad maiora ſit: locus à maiorum comparatione eſt. ſin vero ad minora; locus eſt à minorum comparatione. quòd ſi ad paria: locus eſt à parium comparatione. atque in his omnibus reducēdis: tale ſatis eſt deſcriptionis exemplum.

THEMISTII.	CICERONIS.
Ab vſibus.	
Si ipſe vſus aliquid efficit.	A cauſis.
Si ipſe vſus efficitur.	Ab effectis.
Ab effectibus.	
Si effectus aliquid efficit.	A cauſis.
Si effectus efficitur.	Ab effectis.
A corruptionibus.	
	A cauſis.
A proportione.	
	A ſimilibus.
A tranſſumptione.	
Si ſit ad maius.	A comparatione maiorum.
Si ſit ad minus.	Minorum.
Si ſit ad par.	Parium.

Seuerini Boetii

DE DIFFERENTIIS Topicis liber quartus.

A C de dialecticis quidem locis, quantum propoſiti operis ratio poſtulabat, explicuimus. nunc vero de rhetoricis dicendum eſt quid ſint, vel quid à dialecticis diſcrepare videantur. Ad cuius plenam diſputationem ſiquis operis titulum diligens examinator inſpiciat: cum de topicis differentiis conſcribamus, nō id à nobis tantum ſpectare debebit, vt locorū inter ſe dialecticorum, vel etiam rhetoricorū differentias demus. verum id multo magis vt dialecticos locos à rhetoricis ſegregemus. quod nos efficaci⁹ aggredi poſſe arbitramur, ſi ab ipſa facultatum natura diſputandi ſumamus exordium. Oſtenſa enim dialecticæ, ac rhetoricæ ſimilitudine, ac diſſimilitudine: ab ipſarum facultatum neceſſe eſt formis, etiam locorum, qui eiſdem facultatibus deſeruiūt, communitates diſcrepantiáſque dicamus. dialectica igitur theſin tantum cōnſyderat. Theſis vero eſt ſine circūſtantiis quæſtio. rhetori-

ca vero de hypotheſibus, id eſt, de quæſtionib⁹ circunſtátiarum multitudine incluſis tractat, & diſſerit. Circunſtátiæ vero ſunt: quis, quid, vbi, quando, quomodo, quibus adminiculis. Rurſus dialectica quidem ſi quando circunſtantias, veluti perſonam, factúmve aliquid, ad diſputationem ſumit: non principaliter, ſed omnem eius vim ad theſin, de qua diſſerit, transferre. Rhetorica vero ſi theſin aſſumpſerit, ad hypotheſin trahit: & vtraque ſuam materiam quidem tractat. ſed alterius quidem ſumit, vt proniore in ſua materia facultate nitatur. Rurſus dialectica interrogatione, ac reſpõſione conſtricta eſt. Rhetorica rem propoſitam perpetua oratione decurrit. Item dialectica, perfectis vtitur ſyllogiſmis. Rhetorica enthymematum breuitate contenta eſt. illud etiam differentiam facit: quòd Rhetor habet alium præter aduerſarium iudicem, qui inter vtroſq; diſceptat. Dialectico vero ille fert ſententiam, qui aduerſarius ſedet. ab aduerſario enim reſponſio veluti quædam ſententia, ſubtilitate interrogationis elicitur. Quæ cũ ſint: omnis earum differentia vel in materia, vel in vſu, vel in fine, eſt conſtituta. In materia: quia theſis, atque hypotheſis materia quidem vtriſque ſubiecta eſt. in vſibus: quòd hæc interrogatione, illa perpetua oratione diſceptat.

vel quòd hæc integris ſyllogiſmis: illa vero en thymematibus gaudet. In fine vero: quòd hæc perſuadere iudici, illa quod vult ab aduerſario, extorquere conatur. quibus ita præcognitis, paulo poſterius & quæſtiones rhetoricas, quæ in cōſtitutionibus poſitæ ſunt, & proprios generis enumerabimus locos. Nūc pauliſper mihi videtur de tota admodum breuiter facultate tractandū, magnum opus atque diffi cile. quāta enim ſibimet ars Rhetorica cognatione iungatur: non facile conſyderari poteſt, víxque eſt etiam vt auditu animaduerti queat, nedum ſit facile repertu. De cuius quidem rei traditione: nihil ab antiquis præceptoribus accepimus. de vnoquoque enim præcipiunt nihil: de communi laborantes. quam partem doctrinæ vacuam: vt poſſumus, aggrediamur. dicemus igitur de genere artis, & ſpeciebus, & materia, & partibus, & inſtrumentò inſtrumentíque partibus, opere etiam, officióque actoris, & fine: poſt hæc de quæſtionibus, ac de locis. Quocirca quod in communi ſpeculandum eſt: hinc differendi ſumamus exordium. Rhetoricæ igitur genus eſt facultas: Species vero tres: iudiciale, demonſtratiuum, deliberatiuum: & genus quidem id eſſe quod diximus, patet. Species autem idcirco ſunt, quas enumerauimus ſuperius: quoniam in his

eſt tota facultas. Rhetorice in iudiciali genere cauſarum integra eſt. Item in demonſtratiuo, vel deliberatiuo. ſed hæc genera ſunt cauſarũ. Omnes enim cauſæ: vel ſpeciales, vel indiuiduæ ſub horum trium generum vno cadunt, vt ſub iudiciali quidẽ ſpeciales vt maieſtatis, vel repetundarum. ſub deliberatiuo vero cadunt quæcunque cauſæ conſultationem habent.vt ſi ſpecialiter accipias de bello, vel pace.Eodem modo etiã in demonſtratiuis quæcunque veniunt in laudem, aut vituperationem. ſpecialiter quidem, vt laus viri fortis: indiuiduæ vero, vt laus Scipionis:ſub demonſtratiuo ponuntur. Materia vero huius facultatis eſt omnis res quidẽ propoſita ad dictionem. Fere autem eſt ciuilis quæſtio. In hanc ſpeciem à Rhetorica venientes quaſi quædam formæ capiunt ſibi materiam:& triplici informatam tenẽt figura, quod poſterius liquebit. vt ciuilis quæſtio,quæ adhuc informis ſecundum ſpecies erat, fiat accepto fine vnicuique ſpecierũ Rhetoricæ ſubiecta: vt informis adhuc ciuilis quæſtio cum acceperit ex iudiciali finem iuſti,fiat ipſa ciuilis quæſtio in iudiciali genere conſtituta. Cum vero ex deliberatiuo ſumpſerit vtile, vel honeſtum : tunc fiat ipſa ciuilis quæſtio in deliberatiuo cauſarũ genere conſtituta. Si vero ex demonſtratione

ſumpſerit bonum: tunc fit demonſtratiua ciuilis quæſtio. veniunt autem in materiam ſpecies ex rhetorica: idcirco quòd aliter in materia ſua quælibet facultas non poteſt operari: quàm ſi ſuas adhibeat partes. abſentibus enim cũctis partibus ſuis: rhetorica quoque ipſa eſt abſens. ſed quoniam de ſpeciebus dictum eſt rhetoricæ, quoniam ſunt genera cauſarum: ita ſunt, vt omnium negotiorum, quæ in ciuili quæſtione conſtituta ſunt, accepto fine iuſti, iudiciale ſit genus. omnium vero quæ conſtituta ſunt in ciuili quæſtione, honeſtum vel vtilem finem cæperunt: deliberatiuum ſit genus. omnium quoque quæ in ciuili quæſtione poſita, finem, honeſti tantum, boníve ſumpſerunt: ſit demonſtratiuum genus. ſed de his hactenus: nunc de partibus Rhetoricæ prouidendum eſt. Partes autẽ Rhetoricæ ſunt quinque: inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoratio, pronuntiatio. partes autem vocantur: idcirco, quòd ſi aliquid harum defuerit oratori, imperfecta facultas eſt: atque ideò quæ vniuerſam formant oratoriam facultatem: ea, partes facultatis eius dicere ius eſt. ſed hæ partes quoniam Rhetoricæ facultatis ſunt: totámque Rhetoricam facultatem componunt: neceſſe igitur eſt, vt vbi fuerit Rhetorica integra, ipſæ quoque partes conſequantur in propriis ſpe-

ciebus. omnes igitur Rhetoricæ partes inerũt
Rhetoricæ ſpeciebus. quocirca ciuilibus nego
tiis tractandis adhibẽtur, quæ à prædictis ſpe-
ciebus Rhetoricæ informãtur. æque igitur in
iudiciali negotio, & in deliberatiuo, & in de-
mõſtratiuo: inuẽtio, diſpoſitio, elocutio, me-
moria, pronuntiatióque cõueniunt. quoniam
vero omnis fere facultas inſtrumento vtitur
ad faciendum quod poteſt: erit etiam Rheto-
ricæ facultatis aliquod inſtrumẽtum. hoc ve-
ro eſt oratio: quæ partim in ciuili genere ver-
ſatur, partim minime. De ea autẽ oratione nũc
loquimur: quæ aliquã habet quæſtionem, vel
quæ ad finem expediendæ quæſtionis accom-
modatur. ea vero oratio, quæ in ciuili genere
verſatur: continue decurrit. Ea vero quæ non
eſt in ciuilibus cauſis: interrogatione & reſpõ
ſione explicatur. ſed prior, Rhetorica: ſecũda,
dialectica nũcupatur. quæ hoc à ſuperiore dif-
fert: primum quòd illa ciuilis, hypotheſin: hæc
theſin conſyderat. dehinc quòd hæc interciſa
oratione: illa continua peragitur. & quòd Rhe
torica oratio habet præter aduerſarium, iudi-
cem: dialectica vero eodem iudice, quo aduer
ſario vtitur. Hæc igitur Rhetorica oratio, ha-
bet partes ſex: procemiũ, quod exordium eſt,
narrationem, petitionem, confirmationẽ, re-
prehenſionem, perorationem: quæ ſunt partes

inſtrumēti rhetoricæ facultatis.& quoniā rhetorica in omnibus ſuis ſpeciebus ineſt:eiſdem inerunt. Nec potius inerunt, quàm eiſdem ea quæ peragunt,adminiſtrabūt. Itaque etiam in iudiciali genere cauſſarum:neceſſarius eſt ordo proœmii & narrationis,atque cæterorum. & in demonſtratiuo deliberatiuóque,neceſſaria ſunt. Opus autem rhetoricæ facultatis eſt docere moneréque,quod nihilominus eiſdem partibus fere ſex inſtrumenti,id eſt, orationis partibus adminiſtratur. Partes autem rhetoricæ: quoniam partes ſunt facultatis, ipſæ quoque ſunt facultates. quocirca ipſæ quoq; orationis partibus,quaſi inſtrumentis vtentur:in partem atque, vt his operentur, eiſdem inerit. Nam in exordiis niſi quinque ſint prædictæ partes rhetoricæ,vt inueniat,diſponat,eloquatur,meminerit,pronuntiet: nihil agat orator. eodem quoq; modo & reliquæ fere partes inſtrumenti,niſi habeant omnes rhetoricæ partes,fruſtra ſunt. Huius autem facultatis effector eſt orator:cuius eſt officium dicere apposite ad perſuaſionem. Finis autem tum in ipſo, tum in altero. In ipſo quidem bene dixiſſe: id eſt,dixiſſe appoſite ad perſuaſionem. In altero vero perſuaſiſſe. neque enim ſi qua impediunt oratorem,quominus perſuadeat:officio facto finis non eſt conſecutus. ſed is quidem, qui

officio fuit contiguus,& cognatus:conſequitur,facto officio.is vero qui extra eſt:ſæpe nõ conſequitur, neque tamẽ rhetoricam ſuo fine contentam honore vacuauit. hæc quidem ita ſunt mixta: vt rhetorica inſit ſpeciebus, ſpecies vero inſint cauſis.Cauſarum vero partes ſtatus eſſe dicuntur: quos etiam aliis nominibus, tum conſtitutiones, tum quæſtiones nominare licet. qui quidem diuiduntur ita: vt rerum quoque natura diuiſa eſt.Sed à principio quæſtionum differẽtias ordiamur:quoniam rhetoricæ quæſtiones circunſtantiis inuolutæ ſunt. omnes autem in ſcripti alicuius controuerſia verſantur: aut præter ſcriptum ex re ipſa ſumunt contentionis exordium. & iſtæ quidẽ quæſtiones, quæ in ſcripto ſunt: quinque modis fieri poſſunt. Vno quidem: cum hic ſcriptoris verba defendat,ille ſententiam. atque hoc appellatur ſcriptum & voluntas. Alio vero modo: ſi inter ſe leges quadam contrarietate diſſentiant, quas cum ex diuerſa parte defendunt,faciunt controuerſiam,atque hic vocatur ſtatus legis cõtrariæ. Tertio cum ſcriptum,de quo cõtenditur:ſententiam claudit ambiguã.hæc ſuo nomine ambiguitas nuncupatur.Quarto vero cum ex eo,quod eſt ſcriptum, aliud non ſcriptum intelligitur: quod quia per ratiocinationẽ, & quandã ſyllogiſmi

conſequentiam inueſtigatur, ratiocinatio, vel ſyllogiſmus dicitur. Quinto vero, quòd cum ſermo eſt ſcriptus, cuius non facile vis, & natura clareſcat, niſi diffinitione detecta ſit: hic vero dicatur finis vel inſcriptio. quas omnes à ſe differentias, non eſt noſtri operis, verum rhetorici demonſtrare. hæc enim ſpeculanda doctis, nõ rudibus diſcẽda proponimus: quáuis de eorum differentia in Topicorum commentis per tranſitum diſſeruimus. Earum autem cõſtitutionum, quæ præter ſcriptũ in ipſarum rerum contentione ſunt poſitæ: ita differentia ſegregantur, vt rerum quoque ipſarũ diuerſa eſt natura. In omni enim Rhetorica quæſtione dubitatur: an ſit, quid ſit, quale ſit, & præter hæc, an iure, an more poſſit exercere iudicium. ſed ſi factum, vel res quæ intẽditur, ab aduerſario negetur: quæſtio eſt vtrum ſit ea quæ cõiecturalis cõſtitutio nominatur. quod ſi factum eſſe cõſtiterit, quid vero ſit id quod factum eſt ignoretur: quoniam vis eius diffinitione mõſtranda eſt, diffinitiua dicitur conſtitutio. ac ſi & eſſe conſtiterit, & de re de diffinitione conueniat, ſed quale ſit inquiratur: tũc quia cui generi ſubiici debeat, ambigitur, generalis qualitas nuncupatur. In hac vero quæſtione & qualitatis & quantitatis: comparationis ratio verſatur. ſed quoniam de gene-

re quæſtio eſt: ſecundum generis formam in plura neceſſe eſt hanc cõſtitutionem membra diſtribui. omnis igitur quæſtio generalis, id eſt, cũ de genere, & qualitate, & quãtitate quæritur facti: in duas diſtribuitur partes. Nã aut in præteritum, quia de qualitate propoſiti: aut in præſens, aut in futurum. ſi in præteritũ: iuridicialis conſtitutio nuncupatur. ſi præſentis vel futuri tẽporis teneat quæſtionẽ: negotialis dicitur. Iuridicialis vero, cuiꝰ inquiſitio præteritum reſpicit: duabus partibus ſegregatur. aut enim in ipſo facto vis defenſionis ineſt, & abſoluta qualitas nuncupatur: aut extrinſecus aſſumitur, & aſſumptiua dicitur cõſtitutio. ſed hæc in quatuor partes deriuatur. Aut enim cõceditur crimẽ, aut remouetur, aut refertur, aut quod eſt vltimum, comparatur. Conceditur crimẽ: cum nulla introducitur facti defenſio, ſed venia poſtulatur. Id fieri duobꝰ modis poteſt: ſi depreceris, aut purges. Deprecaris: cum nihil excuſationis attuleris. purgas: cum facti culpa his aſcribatur, quibꝰ obſiſti, obuiaríque non poſſit. neque tamẽ perſonæ ſint. id enim in aliam conſtitutionem cadet. Sunt vero hæc imprudentia: caſus, atque neceſſitas. Remouetur vero crimen: cũ ab eo, qui inceſſitur, tranſfertur in alium. ſed remotio criminis duobus modis fieri poteſt: ſi aut cauſa referatur, aut fa-

ctum. Cauſa refertur, cum aliena poteſtate aliquid factum eſſe cõtenditur. Factũ vero, cum alius aut potuiſſe, aut debuiſſe facere demonſtratur. Atque hæc in his maxime valẽt: ſi eius nominis in nos intendatur actio, quòd non fecerimus id quod oportuit fieri. Refertur crimen, cum iuſte in aliquẽ facinus commiſſum eſſe cõtenditur: quoniam is in quem commiſſum ſit, iniurius ſæpe fuerit, atque id quod intenditur, meruit pati. Comparatio eſt: cũ propter meliorem vtiliorémve, factum quod aduerſarius arguit cõmiſſum eſſe, defenditur. horum vero omniũ ſunt propriæ differentiæ: atque adeò minutiſſimæ diuiſiones quas rhetorum in his docendis explicandíſque conſcripti libri diligentius cõtinent, nos hæc à Marco Tullio ſumpſiſſe ſufficiat. Ad aliud enim tota operis feſtinat intẽtio: de quibus omnibꝰ hoc modo inſpiciendũ eſt. Marcus enim Tullius cauſarum partes, cõſtitutiones eſſe demõſtrat eo loco quo cõtra Hermagorá nititur dicens. quòd ſi generis cauſæ nõ poſſunt recte partes putari, multo minus recte partis cauſæ partes putabuntur. Pars autẽ cauſæ: cõſtitutio omnis eſt, partes cauſæ conſtitutiones eſſe deſignás. qua de re multa quæſtio eſt. quomodo enim partes eſſe putabũtur cauſæ? Si enim ita partes, vt ſpecies: quomodo fieri poteſt, vt in vna cau

ſa plures cõſtitutiones ſint? Nã ſpecies ſibi inuicẽ impermixtæ ſunt. At veniunt in cauſam plurimæ conſtitutiones. nõ ſunt igitur partes cauſarũ: velut ſpecies ſtatus. Illud quoq; quòd nulla ſpecies aliam ſibi ſpeciem oppoſitam ad ſubſtantiam iuuat. cõſtitutio vero, cõſtitutionem cõfirmat ad fidẽ. nec vero fieri poteſt, vt ita ſint cauſarũ: quaſi totius partes. nullũ enim compoſitum, ex vna parte totum, atque integrum eſſe poteſt. Ac in cauſa conſtitutio vna idonea eſt, conſtituere cauſam. quid igitur eſt dicendum: patet via rationi. Neque enim cauſæ eius pars dicitur eſſe cõſtitutio, quæ in cõtrouerſiam venit, & quam ſtatus conſtituit: cũ præſertim qui additur ad cauſam ſtatus, vna iã conſtitutione firmata, non ſit principalis, ſed accidentalis. atque in vno negotio tot veniant cõtrouerſiæ: quot ſunt cõſtitutiones. ſed quot controuerſiæ: tot cauſæ. & licet eas vnum contineat negotium: cauſæ tamen impermixtæ ſibi variantur. vt qui iuuenem de lupanari exeuntem vidit, paulo poſt de eodem loco vxorem ſuam vidit egreſſam, accuſat iuuenem adulterii. hic vnum negotium, hoc quod vertitur eſt. cauſæ autem duæ: Vna, coniecturalis: ſi neget ſe feciſſe. altera, diffinitiua: ſi in lupanari concubitum dicat nõ poſſe adulteriũ putari. ſed neque negãti pars eiuſdẽ cõtrouerſiæ

coniecturalis ſtatus,neque diffinienti diffinitio.totam enim continet cauſam. cauſam autẽ voco non generaliter, ſed controuerſiam cõſtitutione aliqua formatam.ſunt autem conſtitutiones partes cauſæ generalis hoc modo. Si enim omnis cauſa cõiecturalis eſſet, nec alius ſtatus inueniretur: nõ eſſet ſtatus cõiecturalis cauſæ pars, ſed ipſa cauſa eſſet ſine dubio cõiectura.ſed quoniã partim coniectura,partim fine,partim qualitate, partim tranſlatione cauſæ omnes tenentur: pars eſt cõſtitutio cauſæ, non eius quam tenẽdo informat,ſed eius quã diuidit generalis,cuius ſcilicet quaſi membrũ aliquod abſcindẽs ſuũ facit vnumque cõſtitutio.Sunt igitur partes vt ſpecies,cõſtitutiones cauſæ generalis : non eius, quam vnaquæque tenẽs informauerit.quare gen⁹ eſt Rhetoricæ, facultas. Rhetoricæ vero ſpecies tres: iudiciale,demõſtratiuũ,deliberatiuum. Materia autẽ, ciuilis quæſtio: quæ dicitur cauſa. partes huius materiæ,conſtitutiones.Rhetoricæ partes: inuẽtio,diſpoſitio,elocutio,memoria,pronũtiatio,inſtrumentũ, oratio. inſtrumẽti partes: exordiũ,narratio,partitio,cõfirmatio, reprehẽſio,peroratio.opus,eſt docere & mouere.actor,eſt orator.officiũ,benedicere.Finis,tũ benedixiſſe,tũ perſuadere.eſt vero tota Rhetorica in ſpecieb⁹. Species vero ita totã materiam

informant:vt tamen viciſſim totam ſibi vendicent. quod ex hoc intelligi poteſt: quoniam omnes materiæ partes, ſingulæ, ſpecies tenent. Nam in iudiciali quatuor conſtitutiones inuenies: & in deliberatiuo, demonſtratiuóque eaſdẽ quatuor inuenire queas. Vnde oſtẽditur, ſi omnes partes cauſæ generalis, quæ eſt ciuilis quæſtio, ſingulæ, ſpecies habent, omnes vero partes, cauſa ipſa eſt: cauſam, id eſt, ciuilem quæſtionem à ſpeciebus viciſſim vendicari totam eodem modo, quo vox vno tempore ad plurimorum aures peruenit, cum ſuis integra partibus, id eſt, elementis. nam eodem tempore, tota cauſa ad diuerſas ſpecies cum ſuis partibus tranſit. Sed cum ſpecies in materiam venerint: id eſt, in ciuilem quæſtionem, & eam cum ſuis obtinuerint partibus: inferũt ſecum etiam ipſam Rhetoricam facultatem. Quare etiam Rhetoricæ partes in ſingulis cõſtitutionibus inerunt. ſed illata materia, Rhetorica infert ſecum inſtrumentum ſuum. infert igitur ſecum orationẽ: & hæc etiam proprias partes. erítque in conſtitutionibus tractandis exordium: & cætera. ſed cum inſtrumentum venerit in ciuilem quæſtionem: operam quoque ſuam ſimul infert. Hæc docebit igitur, ac perſuadebit in omni conſtitutione. ſed hæc per ſe venire non poterũt: niſi ſit, qui

hæc moueat velut artifex, atque architectus. Hic autem eſt orator, qui cum ad cauſam acceſſerit: faciat officiũ ſuum. bene igitur dicet, & in omni genere cauſarũ, & in omni cõſtitutione orator: faciet etiã finẽ, tum vt benedixerit in omni conſtitutione, tum vt perſuaſerit. de ſingulis igitur nũc quidẽ in commune tractauimus. De vnoquoq; vero ſeparatim, pòſt ſi erit otium commodum, diſſeremus. Atque hæc hactenus: nunc de inuentione tractandum eſt. etenim prius quidem dialecticos dedimus: nunc Rhetoricos promimus locos. quos ex attributis perſonæ, ac negotio venire neceſſe eſt. perſona eſt, quæ in iudicium vocatur: cuius dictum, factúmve reprehenditur. Negotium: factum dictúmve perſonæ propter quod in iudicium vocatur. Itaque in his duobus omnis locorum ratio conſtituta eſt. quæ enim habent reprehenſionis occaſionẽ: eadem niſi omnino ad inexcuſabilem partem vergunt, defenſionis copiam ſubminiſtrant. ex eiſdem enim locis, omnis accuſatio defenſióque conſiſtit. Si igitur perſona in iudiciũ vocatur, neque factum dictúmve vllum reprehenditur: cauſa eſſe non poterit. Nec vero factum, dictúmve aliquid in iudicium proferri poteſt: ſi perſona non extet. itaque in his duobus: omnis iudiciorum ratio verſatur in

perſona atque negotio.Sed(vt dictum eſt)perſona eſt quæ in iudicium vocatur: negotium, factum dictúmve perſonæ,propter quod reus ſtatuitur.perſona igitur & negotium:ſuggerere argumenta non poſſunt.de ipſis enim quæſtio eſt. de quibus autem dubitatur, ea dubitationi facere fidem nequeunt. argumentum vero erat ratio rei dubiæ faciens fidem. faciunt autem negotio fidem ea quæ ſunt perſonis,ac negotiis attributa: ac ſi quádo perſona negotio faciat fidem.veluti ſi quæratur cõtra remp. ſenſiſſe Catiliná, quoniam perſona eſt vitiorũ turpitudine denotata:tunc nõ in eo quòd perſona eſt,&in iudiciũ vocatur,fidẽ negotio facit,ſed in eo quod ex attributis perſonæ quandá ſuſcipit qualitatẽ. Sed vt rerum ordo clari⁹ colliqueſcat:de circũſtantiis arbitror eſſe dicendum. Circunſtantiæ ſunt,quæ conuenientes ſubſtantiam quæſtionis efficiunt. Niſi enim ſit qui fecerit,& quod fecerit,cauſámq; cur fecerit, locus,tempúſque quo fecerit, modus etiam facultatéſque ſi deſunt:cauſa non ſtabit.Has igitur circunſtantias in gemina Cicero partitur: vt eam quæ eſt quis circunſtantiam,in attributis perſonæ ponat.reliquasvero circunſtantias in attributis negotio conſtituat.& primam quidem circunſtantiam eam, quæ eſt quis, quoniam perſonæ attri-

buit,ſecat in duas partes.nomẽ, vt Verres. natură,vt barbarus. victum, vt amic⁹.nobilium ſtudium,vt geometer. fortunam,vt diues. caſum,vt exul.affectionem,vt amans. habitum, vt ſapiens.conſilium, vt Ergo age chare pater ceruici imponere noſtræ. facta & orationes, ea quæ extra illud factum, dictúmque ſunt: quod nunc in iudicium deuocatur. Reliquas vero circunſtantias, quæ ſunt quid,cur,quomodo,quibus auxiliis,vbi,quando:in attributis negotio ponit.quid & cur,dicens continentia cum ipſo negotio. cur in cauſa conſtituẽs. ea enim cauſa eſt vniuſcuiuſque facti,propter quam factum eſt.Quid vero,ſecat in quatuor partes. in ſummam facti: vt parentis occiſio. ex hac maxime locus ſumitur amplificationis. ante factum: vt concitus gladium rapuit. dum fit, vehementer percuſſit. poſt factum, in abdito ſepeliuit.quæ cum omnia ſint facta, tamen quoniam ad geſtum negotium,de quo quæritur,pertinent: non ſunt facta quæ in attributis perſonæ numerata ſunt. illa enim extra negotium,de quo agitur,poſita:perſonam informantia,fidem ei negotio præſtát, de quo verſatur intentio. Hæc vero facta, quæ continentia ſunt,cum ipſo negotio: ad ipſum negotium, de quo quæritur, pertinent. Poſtremas vero quatuor circunſtantias, Cicero ponit in

geſtione negotii:quæ eſt ſecunda pars attributorum negotiis. & eam quidem circunſtantiam,quæ eſt quando,diuidit in tempus:vt no ɔ̃te fecit. & in occaſionem:vt cunctis dormiẽtibus.ea vero circunſtantia quæ eſt vbi,locum dicit: vt in cubiculo fecit. quomodo vero ex circunſtantiis modum: vt clàm fecit. quibus auxiliis circunſtantiarum facultatem appellat: vt cum multo exercitu.quorum quidem loco rum,etſi ex circunſtantiarum natura diſcretio data eſt:nos tamen beneuolentius faciemus ſi vberius eorum à ſe differentias oſtendamus. Nam cum ex circunſtantiis alia Tullius poſuerit eſſe continentia cum ipſo negotio, alia vero in geſtione negotii,atque in continentibus cum ipſo negotio illum enumerauit locũ, quem appellauit dum fit: ex ipſa prolatione ſignificatione idem videtur eſſe locus hic dum fit,ei qui eſt in geſtione negotii.ſed nõ ita eſt. quia dum fit: illud eſt quod eo tempore admiſſum eſt,dum facinus perpetratur:vt percuſſit. In geſtione vero negotii ea ſunt: quæ ante factum,& dum fit,& poſt factum,quod geſtum eſt, continent. in omnibus enim tempus, locus,occaſio,modus,facultas inquiritur. Rurſus dum fit:factum eſt,quo adminiſtratum eſt negotium. quæ igitur ſunt in geſtione negotii:non ſunt facta,ſed facto adhærentia.nullus

enim tempus, occaſionem, locum, modum, fa cultatem facta eſſe conſenſerit: ſed (vt dictum eſt) quæ cuilibet facto adhærentia ſunt, atque id nullo modo relinquunt, quadā ratione ſubiecta ſunt ipſi quod geſtum eſt negotio. Item ea quæ ſunt in geſtione negotii, ſine iis quæ ſunt continentia cū ipſo negotio eſſe poſſunt: poteſt enim & locus, & tempus, & occaſio, & modus, & facultas facti cuiuſlibet intelligi, etiam ſi nemo faciat: quod illo in loco, vel tem pore, vel occaſione, vel modo, vel facultate fie ri poſſet. itaque ea quæ ſunt in geſtione negotii, ſine iis quæ continentia cum ipſo negotio eſſe poſſunt: illa vero ſine his eſſe non poſſunt. factum enim præter locum, tempus, occaſionem, modum, facultatémque eſſe non poterit. atque hæc ſunt quæ in attributis perſonæ, ac negotio conſtant: veluti in dialecticis locis ea quæ in ipſis hærent, de quibus quæritur. Reliqua vero quæ vel ſunt adiuncta negotio, vel geſtum negotium conſequuntur: talia ſunt qualia in dialecticis locis ea, quæ ſecundum Themiſtium partim rei ſubſtantiam conſequuntur, partim ſunt extrinſecus, partim verſantur in mediis. ſecundum Ciceronem vero inter affecta numerata ſunt, vel extrinſecus poſita. ſunt enim adiuncta negotio, ipſa etiam quæ fidem faciunt quæſtioni: affecta quodam

modo ad id, de quo quæritur: & reſpicientia negotium, de quo agitur, hoc modo. Nam circunſtantiæ ſeptem in attributis perſonæ, vel negotio numeratæ ſunt. hæ cum cœperint cõparari, & quaſi in relationem venire, ſiquid ad ſe continens referatur, vel ad id quod continetur: fit aut ſpecies, aut genus. at ſi ad id referatur, quod ab eo longiſſime diſtet: contrarium eſt. at ſi ad finem ſuum atque exitũ referatur: euẽtus eſt. eodem quoque modo ad maiora, ad minora, & paria comparátur. Atque omnino tales loci in iis, quæ ſunt ad aliquid, conſyderantur. nam maius, aut minus, aut ſimile, aut æque magnum, aut diſparatum accidunt circunſtantiis: quæ in attributis negotio, atq; perſonæ numeratæ ſunt. vt dum ipſæ circunſtantiæ aliis comparantur: fiat ex his argumẽtum dicti, factíve quod in iudicium trahitur. Diſtát autem à ſuperioribus: quòd ſuperiores loci vel facta continebant, vel factis ita adhærebant, vt ſeparari non poſſint. vt locus, tẽpus, & cætera quæ geſtum negotiũ non relinquũt. hæc vero quæ ſunt adiuncta negotio: non adhærẽt ipſi negotio, ſed accidunt circũſtantiis, & tunc demum argumẽtum præſtant, cum ad comparationem venerint. Sumuntur vero argumẽta nõ ex contrarietate, ſed ex cõtrario, & non ex ſimilitudine, ſed ex ſimili: vt appareat

non ex relatione ſumi argumenta, ſed ex adiunctis negotio. & ea eſſe adiuncta negotio: quæ ſunt ad ipſum, de quo agitur negotium, affecta. Conſecutio vero, quæ pars quarta eorum quæ negotiis attributa ſunt: neque ipſis ineſt rebus, neque rerum ſubſtantiam non relinquit, neque ex cõparatione reperitur, ſed rem geſtam vel antecedit, vel etiam conſequitur. atq; hic totus locus extrinſecus eſt. primũ enim in eo quæritur, id quod factum eſt: quo nomine appellari cõueniat. in quo non de re, ſed de vocabulo laboratur: qui deinde actores eius facti, & inuentionis comprobatores, atq; æmuli fuerunt. Id totum ex iudicio, & quodã teſtimonio extrinſecus poſito ad ſubſidium confluit argumenti. deinde & quæ eius rei ſit lex, conſuetudo, actio, iudicium, ſententia, artificium. Deinde quæritur ſi natura eius eueni re vulgo ſoleat: an inſolenter, & raro. vtrum hominem id ſua authoritate comprobare: an offendere in his conſueuerint, & cætera, quæ factum aliquod, ſimiliter confeſtim, aut interuallo ſolent conſequi. quæ neceſſe eſt extrinſecus poſita ad opinionẽ magis tendere: quàm ad ipſam rerum naturam. Itaque in his quatuor licet negotiis attributa diuidere: vt ſint partium continentia cum ipſo negotio, quæ facta eſſe ſuperius dictum eſt, partim in geſtio

ne negotii quæ non eſſe facta, ſed factis adhærentia dudum monſtrauimus. partim adiũcta negotio. hæc (vt dictum eſt) in relatione ponũtur. partim geſtum negotium conſequuntur. horum fides extrinſecus ſumitur. Ac de rhetoricis quidem locis ſatis dictum eſt: nunc illud eſt explicandum quæ ſit his ſimilitudo cũ dialecticis, quæ vero diuerſitas: quod cũ idonee conuenientérque mõſtrauero, propoſiti operis explicabitur intẽtio. Primo adeò vt in dialecticis locis (ſicut Themiſtio placet) alii ſunt qui in ipſis hærent, de quibus quæritur: alii aſſumuntur extrinſecus, alii vero medii inter vtroſq; locati ſunt. ſic in rhetoricis quoque locis alii in prima, atque negotio conſiſtunt, de quibus ex diuerſa parte certatur. alii vero extrinſecus, vt ii qui geſtum negotiũ conſequũtur. alii vero medii. quorum quidem proximi negotio ſunt ii, qui ex circunſtantiis, ſicut reliqui, in geſtione negotii conſyderantur. Illi vero, qui in adiunctis negotio collocãtur: ipſi quoq; inter medios locos poſiti ſunt, quoniã negotium, de quo agitur, quadã affectione reſpiciũt. vel ſi quis ea quidem, quæ perſonis attributa ſunt, vel quæ cõtinentia ſunt cum ipſo negotio, vel quæ in geſtione negotii conſyderãturiis: ſimilia locis dicat, qui ab ipſis in dialectica trahuntur, de quibus in quæſtione du-

bitatur. Conſequentia vero negotium ponat extrinſecus:adiuncta vero inter vtrunque cõſtituat. Ciceronis vero diuiſioni hoc modo fiet ſimilis. Nam ea quæ cõtinentia ſunt cum ipſo negotio, vel ea quæ in geſtione negotii cõſyderantur:in ipſis hærẽt de quibus quæritur. ea vero quæ iuncta ſunt: inter affecta ponuntur. ſed ea quæ geſtum negotium conſequuntur:extrinſecus locata ſunt. vel ſi quis ea quidem, quæ continentia ſunt cum ipſo negotio, in ipſis hærere arbitretur: affecta vero eſſe ea, quæ ſunt in geſtione negotii vel adiuncta negotio. extrinſecus vero ea, quæ geſtum negotium conſequuntur. iam vero ſunt illæ perſpicuæ communitates:quòd quidem ipſi pene in vtriſque facultatibus verſantur loci, vt genus, vt pars, vt ſimilitudo, vt contrarium, vt maius, ac minus. de communitatibus ſatis dictum eſt. Differentiæ vero illæ ſunt, quòd dialectici theſibus apti ſunt. Rhetorici tantum ad hypotheſes: id eſt, ad quæſtiones informandas circunſtantiis aſſumuntur. nam ſicut ipſæ facultates à ſemetipſis vniuerſalitate & particularitate diſtinctæ ſunt: ita etiam eorum loci ambitu & cõtractione diſcreti ſunt. Nam dialecticorum locorum maior eſt ambitus. & quoniã præter circunſtantias ſunt, quæ ſingulares faciunt cauſas:non modo ad theſes vtiles

ſunt, verumetiam ad argumenta, quæ in hypotheſibus poſita ſunt, eorúmque locos; qui ex circunſtantiis conſtant, claudunt atque ambiunt. itaque fit, vt ſemper egeat rhetor dialecticis locis: dialecticus vero ſuis poſſit eſſe cõtentus. Rhetor enim, quoniam cauſas ex circunſtantiis tractat: ex eiſdem circunſtantiis argumenta præſumet, quæ neceſſe eſt ab vniuerſalibus & ſimplicibus confirmari, qui ſunt dialectici. Dialecticus vero, qui prior eſt, poſteriore non eget, niſi aliquãdo inciderit quæſtio perſonæ. vt cum ſit incidens dialectico ad probandam ſuam theſin cauſa circunſtantiis incluſa: tum demum rhetoricis vtatur locis. Itaque in dialecticis locis, ſi ita contingat, à genere argumenta ſumuntur, id eſt, ab ipſa generis natura. Sed in rhetoricis ab eo genere: quòd illic genus eſt, de quo agitur. nec naturæ generis, ſed de re ſcilicet ipſa, quæ genus eſt. Sed vt progrediatur, ratio ex eo pendet, quòd natura generis antè præcognita eſt. vt ſi dubitetur, an fuerit aliquis ebrius: dicetur ſi refellere velimus, non fuiſſe, quoniam nulla in eo luxuries anteceſſerit. idcirco nimirum, quia cum luxuries ebrietatis ſit quaſi quoddã genus: cum luxuries nulla fuerit, nec ebrietas quidem fuit, ſed hoc pendet ex altero. Cum enim luxuries nõ fuit: ebrietas eſſe non potuit.

ex natura generis demonſtratur, quod dialectica ratio ſubminiſtrat. Vnde enim genus abeſt: inde etiam ſpecies abeſſe neceſſe eſt. quoniam genus, ſpecies non relinquit. & de ſimilibus quidem, & de contrariis eodem modo: in quibus maxima diſſimilitudo in rhetoricos, ac dialecticos locos. Dialectica enim ex ipſis qualitatibus: rhetorica ex qualitate ſuſcipientibus rebus argumenta veſtigat. vt dialecticus ex genere, id eſt, ex ipſa generis natura: Rhetor ex ea re, quæ genus eſt. Dialecticus ex ſimilitudine: Rhetor ex ſimili, id eſt, ex ea re quæ ſimilitudinem cæpit. Eodem modo ille ex contrarietate: hic ex contrario. omnibus igitur quæ ſuperius propoſuimus expeditis: illud arbitror apponendum, quod Marcus Tullius Topica, quæ ad C. Trebatium peritum iuris edidit, non eo modo, quo de ipſis diſputari poſſit, diſſeruit: ſed quemadmodum rhetoricæ facultatis argumenta duceretur. quod in iis commetariis diligentius expediuimus, qui à nobis in eiuſdem Ciceronis Topica cōſcripti ſunt. Quo autē modo de his dialecticis rationibus diſputetur: in iis commentariis, quos in Ariſtotelis Topica à nobis tranſlata cōſcripſimus, expeditum eſt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EXCVDEBAT ROB. STEPHA-
NVS PARISIIS, ANNO
M. D. XXXIIII. XVI.
CAL. NOVEMB.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE